

VÄSTGÖTA BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Hej, käre besökare!
Västgötabygdens förstasida finns på nästa sida!

Tycker du att tidskriften är läsvärd rekommenderas att du satsar på en tidningsprenumeration!

Vid 1 ex. kostar 1-årsabonnemang 150:-

Vid minst 10 ex. (i samma beställningslista) rabatteras priset till 130:- / ex.

Listan skickas till Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 VARA, Fax: 0512-33942, E-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

Avgiften erläggs på en inbetalning till Västergötlands Hembygdsförbunds bankgiro 378-5383.

PS! Tips till föreningar etc. Ge en prenumeration till föreningarnas hela styrelse, alla trotjänare, skolor, äldreboende och inte minst läkar- och tandläkarmottagningar m.fl !

Det kommer att uppskattas!

Västgötabygdens redaktionskommitté

Rättelse sidan 10:

Under bilden med "Årets förening finns i Horred"
har en namnförväxling skett.

Personen till höger i bild är inte Birgitta Åkesdotter
utan det är Ingbrit Gunnarsson

VÄSTGÖTA BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 3

Årgång 68

2013

Sommarbild från Ljurs damm.

Foto Leif Brunnegård

Från förbundsstämman

sidan 5

Profilen - Tore Hagman

sidan 16

Hänt på bögda...

sidan 24

Foto:
Copyright
Kungahuset.se

HKH Kronprinsessan Victoria
Västergötlands Hembygdsförbunds
beskyddarinna

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 68
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2013 150:-

Vari från kommer artiklar i detta
nummer?
Siffrorna på kartan hänvisar till
sidnummer i tidningen.

Innehåll

Till minne, Eva Bergström Hyenstrand	3
Tankar i tiden	4
Väl genomförd stämma	5
Bildsvep från stämman	8
Björn Lippold årets Tengelandsstipendiat	10
Årets förening	10
Ordföranden har ordet	11
Vilda Varaslätten	12
En bit av Emelies Vänga	13
Sjötofta, ett maktcentrum	14
Åsa-Nisse har kanske västgötagener.....	14
Simningens dag i Gräfsnäs	15
Profilen - Tore Hagman.....	16
Mulens marker minskar snabbt	18
Hallå där ... Inger Widhja	20
Värkumla, Skaraborgs vackraste ortnamn 2013 ..	22
Inbjudna till skivartreff	23
Hänt på bögda, Tämta, Husaby, Skölvene, Vara, Alingsås, Växjö, Ornunga, Björketorp och Böckers- boda	24
Läsvärt i korthet	30
Studiekommittén informerar	31
Svensk dammsugare 100 år	32

För redigering/layout svarar Leif Brunnegård, Asklanda Eke-
hagen, Vårgårda, och tidningen trycks hos Rydins Tryckeri
AB, Nossebro.

Utgivningstider är 22-28 februari, 25-28 april, 24-30 juni,
24-30 augusti, 26-30 oktober, 24-28 november.

Senaste manusdag 6 veckor före utgivning.

Hemsida: www.hembygd.se/vastergotland

ISSN 0346-4954

Nästa nummer av Västgötabygden kommer i vecka
35. Manusstopp den 10 juli.

Författarna i denna skrift är själva ansvariga för
innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller
sig rätten att korta och redigera insänt material. Om
inget annat anges, är artikelförfattaren också foto-
graf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt
av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som
önskas anmälda. De flesta texter och bilder publiceras
på vår hemsida. Insända texter och bilder anses som
godkända för publicering på vår hemsida.

Till minne

Eva Bergström Hyenstrand

När våren äntligen kom till Västergötland avled Eva Bergström Hyenstrand stilla efter en tids sjukdom. Hon skulle i september ha fyllt 72 år. Eva var född och upp vuxen på Jon Månsgården i Skultorp utanför Skövde, en gård som varit i släktens ägo sedan 1700-talet, kanske ännu längre. Dit återvände hon och maken Åke Hyenstrand när det vara dags att dra sig tillbaka från yrkeslivet. Maken var professor i arkeologi vid Stockholms universitet fram till 2003 och avled 2007.

Eva Bergström Hyenstrand var filosofie doktor i arkeologi och var tidigare universitetslektor och administratör inom ämnet och tjänstgjorde både vid Göteborgs och Stockholms universitet. Hon bedrev arkeologiska fältarbeten vid Riksantikvarieämbetet och Västergötlands museum samt vikarierade som förste antikvarie på Statens Historiska Museer. Hon har skrivit ett fyrtiotal vetenskapliga artiklar, recensioner och tidningsartiklar förutom en akademisk avhandling. Hennes övriga intressen var bland annat musik, historia och landsbygdsfrågor och hon var också kyrkligt verksam i sin hemförsamling.

I Eva hade hembygdsrörelsen en sann vän. Hon var här engagerad på alla nivåer. Vid sin bortgång var hon ordförande för Västergötlands hembygdsförbund, ett uppdrag som hon haft sedan 2008. På riksplanet var hon styrelseledamot i Sveriges Hembygdsförbund sedan 2005. Dessutom var hon styrelseledamot i Västergötlands Fornminnesförening. På det lokala planet var hon styrelseledamot i Skultorps hembygdsförening och ledamot av Skultorps kyrkoråd.

Eva Bergström Hyenstrand var ingen de stora åtbördernas kvinna utan ganska lågmält skötte hon sina

Eva Bergström Hyenstrand

ofta hört henne säga.

För drygt fem år sedan gick Åke bort, men ganska omgående drabbades Eva av sjukdom, som kom och gick i omgångar. Hon bar sin sjukdom med jämnmod in i det sista. Vi som arbetat tillsammans med Eva har förlorat en kollega och vän.

Eva Bergström Hyenstrand lämnar ett stort tomrum efter sig. Våra tankar går till hennes nära släktingar och många vänner.

För Västergötlands Hembygdsförbund
Styrelsekamraterna, föreningarna
och alla medlemmar genom

Lars-Erik Kullenwall, vice ordförande
Mona Lorentzson, sekreterare

Hugo Isaksson, kassör och före detta ordförande

Tankar i tiden ...

Vi har alla en hembygd

Det är skimmer i molnen och glitter i sjön,
det är ljus över stränder och näs,
och omkring står den härliga skogen grön
bakom ängarnas gungande gräs.

(Ur Strövtåg i hembygden, Stänk och flikar
– Gustaf Fröding 1896)

”Hembygd – den bygd man härstammar från eller på annat sätt identifierar sig med”. Vi har alla en hembygd. Att känna sin bygd, sin historia och sina rötter, är avgörande för förståelsen av vad som sker. I politiken och i samhället i övrigt.

Hembygden och kunskapen om denna, att sätta ord på vad den innebär betyder allt mer för allt fler. Det är inte för intet som Mando Diao, ett av Sveriges största rockband, har en superhit med inspiration från Gustaf Frödings diktcykel ”Strövtåg i hembygden” och att låten ligger på spellistorna i allas våra Smartphones. Att fundera över sin hembygd ligger i tiden!

Hembygdsrörelsen är en av Sveriges största folkrörelser. Bygde- och släktforskning är snart ett begrepp i var mans familj. Många försök har gjorts, och görs, med att sätta fingret på vad begreppet betyder. Projektsatsningarna ”Ägd” och ”Hembygd – Någonstans i Sverige” är exempel på försöken att ge och få svar. Det beror på vem som frågar och vem som ger svaret. Hembygden ligger i betraktarens öga.

Högerextrema organisationer vill gärna ta över begreppet och sätta sin exkluderande stämpel på innehållet. Där de som kommer från annat håll blir de andra. De som inte är som vi. Vad ett sådant synsätt kan leda till behöver inte beskrivas mångordigt, det räcker att försöka stava till Screbrenica eller Jobbik. Då förstår vi alla!

Därför, vi som vill annorlunda, vi som vill leva öppet, fritt och tillåtande: Fånga Hembygden medan tid är!

Studieförbundet Vuxenskolan är Hembygdsrörelsen Studieförbund. Vuxenskolans värdegrund bygger på allas lika värde och rättigheter. Där mångfald är utgångspunkten. Tillsammans med Hembygdsrörelsen har SV jobbat fram ett antal studiematerial och utbildningar. Använd gärna dessa redskap i ditt engagemang för för-

Hembygd är ett mångkulturellt begrepp som ligger i betraktarens öga säger Christer Wennerberg SV Västra Götaland. Christer Wennerberg arbetar på Studieförbundet Vuxenskolan i Västra Götaland som verksamhetsutvecklare.

ståelsen av nutid och dåtid. Exempel är studieplanerna ”Hitta Historien” och ”Det hände Här och Nyss”. Det finns fler!

Vill du veta mer?

www.sv.se

www.naganstansisverige.se

www.konst-och-hembygd.se

www.mandodiao.com

Christer Wennerberg

Väl genomförd stämma med nytänkande

Västergötlands Hembygdsförbunds årsstämma har alltid lockat många deltagare. Förbundet är det största av Sveriges hembygdsförbund och omfattar över 200 hembygdsföreningar. Det kan bli trångt när alla ombuden samlas. Vid årets stämma i Tranemo hade arrangörerna lyckats lösa trängselproblemet på ett utmärkt sätt och allt flöt smidigt med logistiken.

Stämman hade anordnats av hembygdsföreningarna i Tranemobygden och inleddes i Limmared, där Glasets Hus var huvudattraktionen. Flera visningar ägde rum under förmiddagen, och stämmodeltagarna kunde registrera sig från kl 8.30 i en närliggande lokal, vilket innebar att inga köer uppstod. I lokalen hade också hembygdsföreningarna sina utställningar. Ljungsarp visade sina bleckslagartraditioner med till exempel en gammal bärplockare och en portör. Länghem visade 1950- och 1960-talets industri med textil och jalusier. Tranemo är känt för sin järnframställning med bland annat rödjord som råvara. Den kan innehålla 60-65 procent järn. Det finns olika typer av ugnar som grop-, schakt- och självdraugsugnar. En utställning om kyrkoherden på 1800-talet i Tranemo Anders Elgqvist, som varit missionär i Kina och kunde 13 språk, väckte intresse liksom den nyutkomna boken om hans liv. Limmareds hembygdsförening visade kläder från mors och mormors tid. Ambjörnarps hembygdsförening berättade om scanning av glasplåtar och om äldre bilder och Mossebo om sin träkyrka och om Mossebo Stom.

Glasblåsare i Glasets Hus.

Glasetts Hus i Limmared

Glasetts Hus i Limmared har blivit en stor framgång och har under det gångna året haft cirka 25.000 besökare. En kunnig guide berättade om Gustaf Ruthensparre på Limmareds säteri, som grundade glasbruket år 1740. Det är alltså Sveriges äldsta glasbruk. Det ägs i dag av irländska ArdaghGroup och har ca 500 anställda. Einar Ödman har varit eldsjelen i arbetet med att rädda glasbrukets historia och samla in föremål från olika tider och epoker, och Limmareds Hembygdsförening har under många år visat samlingarna.

Tranemo

Efter visningarna var det dags för lunch i Tranängsskolans matsal i Tranemo, och även där var tiden väl tilltagen. Man kunde se skolarkitektens historia med tre byggnader från olika tider och besöka den intressanta kyrkan invigd 1889 och ritad av arkitekten Emil Langlet. Det är en sexkantig centralkyrka, en av de tolv sådana kyrkor som han skapade. Den har en altarmålning av Einar Forseth och kormålningar av Erik Abrahamsson.

Musikskolan i Tranemo underhöll i aulan i väntan på stämmans öppnande och hade också medverkat med musik utanför Glasets Hus. Stämman inleddes sedan av förbundets vice ordförande Lars-Erik Kullenwall, som hälsade alla välkomna. Så följde Hymn till Västergötland och därefter en tyst minut för att hedra minnet av förbundets nyligen bortgångna ordförande Eva Bergström Hyenstrand.

Crister Persson, kommunalråd i Tranemo, presenterade Tranemo kommun och betonade, att kommunen har en god arbetsmarknad med endast 5 procent arbetslöshet och relativt bra infrastruktur. År 2012-12-31 hade Tranemo kommun 11.573 invånare, och 50 procent av de anställda arbetar i tillverkningsindustrin. Det finns också en viss inpendling till kommunen. De största industrierna är ArdaghGroup i Limmared och Nexans AB i Grimsås med vardera 500 anställda. Det finns ca 200 föreningar i kommunen och många möjligheter till engagemang och upplevelser.

Crister Persson som också är ordförande i Mossebo hembygdsförening avslutade med att dela ut Sveriges Hembygdsförbunds hedersnål med lagerkrans till denna förenings tidigare ordförande Gudmar Lagerkvist.

Årets hembygdsförening blev Horred-Istorps-Öxnevalla hembygdsförening, och tre medlemmar från föreningen fick ta emot utmärkelsen av Lars-Erik Kullen-

Lars-Erik Kullenwall hälsade stämmodeltagarna välkomna till förbundsstämman i Tranemo.

wall. I Klockaregården med dess unika stenmangel har föreningen en omfattande verksamhet med till exempel snickarbod, vävstuga och aktiviteter för skollovslediga ungdomar.

Björn Lippold från Skövde fick ta emot Tengelandsstipendiet. Han är känd för sin mångåriga soldatforskning och har byggt upp ett omfattande soldatregister. Vidare har han skrivit flera böcker och hållit många föredrag om de indelta soldaterna. I sitt tacktal framhöll han också soldathustruns stora roll och betydelse. Han uttryckte sin glädje över stipendiet, som han ansåg slå alla andra utmärkelser som han fått. I aulan samlades sedan in kollekt till Tengelandsfonden.

Förhandlingar

Förhandlingarna leddes av Karl-Göran Ekstener, tidigare kommunalråd i Tranemo, och sekreterare var Arne Willhammar, också från Tranemo. Till justerare valdes Per-Olof Graaf och Margareta Frid, som senare också fick fungera som rösträknare. Enligt röstlängden fanns det 183 ombud, som alltså var röstberättigade. Verksamhetsberättelse och revisionsberättelse godkändes och lades till handlingarna och styrelsen beviljades ansvarsfrihet.

Frågan om en höjning av årsavgiften med två kronor vållade debatt. Förbundet har hos regionen ansökt om medel till en kulturarvskonsulent och i budgeten av-

satt 100.000 kronor till denna tjänst. Besked huruvida ansökan bifalles väntas före midsommar. Ett yrkande av Göran Efraimsson, Knätte hembygdsförening, om oförändrad avgift ledde till omröstning medelst handuppräckning, där styrelsens förslag fick majoritet och blev mötets beslut. Även Sveriges hembygdsförbund har aviserat höjd medlemsavgift. Budgetförslaget för år 2014 antogs. Den ekonomiska ställningen är god.

Jan-Olof Berglund, Odensåker, valdes till ny förbundsordförande.

Val

Ewa Vikingsson, sammankallande i valberedningen, framlade så beredningens förslag till styrelse. Jan-Olof Berglund, Odensåker, valdes till ordförande för nästa verksamhetsår. Vid valet av styrelse yrkade Tage Brolin, Främmestad, med instämmande av Göte Öberg, Tvärred, på votering vilket ledde till slutna omröstning, och efter rösträkning stod det klart, att styrelsens ledamöter för en tid av två år hade valts enligt valberedningens förslag. Det innebar omval av Ingrid Zackrisson, Tostared, och nyval av Harald Gradén, Mariestad, Monica Nyvaller, Herrljunga, Sven-Åke Mökander, Alingsås, Monika Moberg, Skövde och Birgit Carlsson, Istorp. Det blev flera reservationer mot beslutet och även ett yrkande att varje persons röstetal skulle räknas.

I styrelsen kvarstår ett år Hans Menzing, Skara, Lena Gustafsson, Södra Härene, Göte Öberg, Tvärred,

Historisk val. Att ett styrelseval leder till votering och slutna omröstning går nog till historien.

Berit Stockvik-Lundin, Vänersnäs och Leif Larsson, Söne. Suppleanter är Tage Brolin, Främmestad, Lars-Erik Kullenwall, Gudhem, Björn Andersson, Väring, Per-Olof Graaf, Tidaholm och Inga-Lill Lundberg, Länghem.

Som revisorer omvaldes Einar Smith, Alingsås och Anders Holmqvist, Kvänum, och som revisorssuppleanter Torvald Åberg, Lidköping, och Marianne Svensson, Alingsås.

I den nybildade stadgekommittén invaldes Lars Bergdahl, Axvall, Monica Nyvaller, Herrljunga, Per-Olof Graaf, Tidaholm och Mona Lorentzson, Lödöse. I valberedningen nyvaldes Mona Lorentzson, Lödöse, som sammankallande och omvaldes Magnus Ronge, Vinninga, Gerd Eriksson, Kinna, Arne Johansson, Gällstad, Göran Efraimsson, Knätte och Britt Larsson, Skövde.

Den nya styrelsen presenterades, och därefter behandlades en motion av Göran Efraimsson om stadgeändring för att möjliggöra förändringar av styrelsearbetet. Motionen var föranledd av valberedningens arbete. Karl-Erik Lerbro, Kinna Hembygdsförening yrkade avslag på motionen, men stämman beslutade enligt styrelsens förslag att överlämna den till stadgekommittén för att ta fram vidare stadgeförslag till nästa årsmöte.

Verksamhetsplan

Lars-Erik Kullenwall redogjorde för verksamhetsplanen, som innebär höstmöten på fyra platser. De äger rum måndagen den 9 september i Skepplanda, onsdagen den 11 september i Rångedala, måndagen den 16 september i Tibro och onsdagen den 18 september i Saleby. På mötena blir det diskussion om angelägna frågor, och de närliggande föreningarna skickar representanter till respektive möte. Förbundets styrelse arbetar för att föreningarna på sikt väljer ombud som känner ansvar för att aktivt delta i höstmötena.

En kulturarvskonsulent skulle kunna bidra till att sprida goda idéer i arbetet. Andra hembygdsförbund har en eller flera sådana tjänster, och Västergötlands Hembygdsförbund är det största i Sverige.

Vidare vill förbundet aktivt medverka i seminarier, temadagar och förbundsträffar som stärker och förnyar hembygdsrörelsens ställning i samhället.

Leif Brunnegård, redaktör för förbundets tidning Västgötabygden, kunde meddela att tidningen nu utkommer i färg och uppmanade till prenumeration. Den kommer ut med sex nummer per år och är ett viktigt instrument för information och kommunikation mellan hembygdsföreningarna. Den 14 september 2013 anordnas en skrivarkonferens på Fristads Folkhögskola för alla som är intresserade av att skriva och dokumentera. En av förbundets uppgifter är att arbeta för att förbundet och hembygdsföreningarna arkiverar och dokumenterar för att bevara minnen, berättelser och handlingar för framtiden.

Biskopsord. Bengt Wadensjö, Sjötoftasonen som blev Karlstadsbiskop, höll en betraktelse i musikgudstjänsten.

Avslutning

Till nästa stämma år 2014 inbjöd Olof Johansson från Bjurbäcks hembygdsförening och kringliggande föreningar. Det blir gudstjänst i Kölingareds kyrka, och stämman äger rum i pingstkyrkan i Mullsjö.

Stämman i Tranemo avslutades med avtackning av mötesfunktionärer, arrangörer, styrelseledamöter och kanslist.

En musikgudstjänst i Tranemo kyrka med betraktelse av bygdens son, förre biskopen i Karlstad Bengt Wadensjö, musik av organisten Morgan Blåberg och sång av solisten Gun Blåberg blev en fin avslutning på en väl genomförd stämmodag, som arrangörerna har all heder av.

Text Ann-Britt Boman

Foto Hans Menzing och Leif Brunnegård

Bildsvep från stämman

Registrerade. Monica Nyvaller, Ewa Vikingsson och Lena Gustavsson njuter av medhavd kaffekorg efter registreringen.

Textilkunnande. I Långhems monter visar Gunhild Engström upp textilier för Runa Eriksson.

Guidad visning. Jessicka Olausson var en kunnig guide som hade mycket att berätta om Limmareds glas.

Smaklig måltid. Tranängsskolans matsal var en trevlig restaurang med god mat och god service.

Värdigt. Traditionsenligt inleddes förhandlingarna med Hymn till Västergötland som deltagarna sjöng stående.

Eva Mann är vår kanslist sedan drygt 20 år tillbaka. Hon har full koll på det mesta och finns alltid till hands när vi behöver hjälp.

Tyst minut. Lars-Erik Kullenwall tänder ett ljus för att hedra Eva Bergström Hyenstrands minne.

Avslag. Göran Efraimsson yrkade avslag på styrelsens förslag på höjd medlemsavgift.

Tack och beröm. De arrangerande föreningarna fick ta emot beröm och stort tack för ett fint jobb.

Presidium. Lars-Erik Kullenwall, föredragande, Karl-Göran Ekstener, ordförande och Arne Willhammar, sekreterare.

Votering. Tage Brolin begärde votering i styrelsevalet.

Inbjudan. Olof Johansson från Bjurbäcks hembygdsförening inbjöd till stämman 2014.
Västgötabygdens fotografer Ingemar Lundgren och Leif Brunnegård

Björn Lippold årets Tengelandstipendiat

Ibland har han kallats knektarnas Västgöta-Bengtsson, och det är inte fel. Björn Lippold i Lundsbrunn har samma förmåga som Västgöta-Bengtsson att berätta levande så att åhörarna nästan ser de gamla människorna framför sig i glädje och sorg. Mustigt och med massor av humor målar han upp livet i de gamla soldattorpen och lyfter även fram soldathustrurnas hjälteinsatser när gubbarna är borta och slåss.

Björn Lippold tilldelades 2013 års Tengelandstipendium i samband med årsstämman, och skälen är många. Framför allt förstås det soldatregister han startade 1983 med Stifts- och landsbiblioteket i Skara

Björn Lippold

som bas. Detta projektjobb blev så lyckat att det blev förebild för liknande forskning i hela landet.

Hans mångåriga arbete med Garnisonsmuseet i Skövde, nu utlokaliserat till Axvall, är ett annat tungt argument och till detta kommer massor av föredrag som spritt kunskap om knektarnas liv. Detta har också skildrats i flera böcker, senast boken Soldatliv med illustrationer av Leif Holgersson.

Björn Lippold presenterades i Västgötabygden nummer 2 år 2012. Den som inte har kvar papperstidningen kan läsa reportaget på förbundets hemsida.

*Text Hans Menzing
Foto Leif Brunnegård*

Årets förening finns i Horred

Vid årsstämman hyllades representanter för Horreds, Istorps och Öxnevalle hembygdsförening som Årets hembygdsförening.

Föreningen bildades 1963 bland annat för att rädda ryggåsstugan Kilastugan från 1700-talet. Utöver den så har man torpet Kärleken, en skvaltkvarn, en backstuga samt Klockaregården i Horred.

Där finns inte bara ett innehållsrikt museum med bland annat en stenmangel som kan vara världens största. Där finns även karolinen Nordstierna, i en skyltdockas gestalt. Denne karolin förknippas med den kulknapp som hittades på 1920-talet och som möjligen orsakade Karl XII:s död.

Men framför allt är Klockaregården ett kulturcentrum i Horreds kyrkby. I ladugården pågår studiecirkel i handvävning och där finns en snickarbod för kurser. I bostadshuset hålls möten av alla de slag.

Föreningen fyller 50 i år och har gett ut en jubileumsskrift. Som vanligt kommer vi att presentera

Lars-Erik Kullenwall överlämnar diplom och prispengar till Elis Elmquist, Gunilla Thingvall och Birgitta Åkesdotter i årets hembygdsförening.

föreningen mer ingående i ett kommande nummer av tidningen.

Text Hans Menzing Foto Leif Brunnegård

Ordförande har ordet

Tack, får jag säga och avser då artikelrubriken. Att bara några dagar efter förbundsstämman uttrycka någon form av personlig avsiktsförklaring vad det nya uppdraget som ordförande för Sveriges största hembygdsförbund ska formas till är inte att tänka på. Till det första styrelsemötet har inte ens mer än en kallelse gått ut i skrivande stund. Men, jag vill till en början påstå att vad en styrelse åstadkommer i positiv bemärkelse är inte ordförandens förtjänst utan ett resultat av en bra laginsats eller styrelsens gemensamma kraft som gett resultat. Är det tvärtom, en avsaknad av resultat eller på annat sätt klenk med handlingskraft, blir det ordföranden som kan belastas. Med den funderingen är första uppgiften att tillsammans forma gruppen för att nå bästa verkan. En ledande tanke är då att förbundet ska åstadkomma så mycket medlemsnytta som är möjligt. En annan är att förbundet och föreningarna måste lära sig paketera innehållet i verksamheten för att attrahera både oss själva och besökare i olika åldrar. Det är en stor uppgift och den som sitter still, avvaktar eller inte ens tänker tanken på förnyelse, lär bli ganska ensam vid en slocknande lägereld.

Kort presentation

Troligtvis har det stora flertalet av medlemmarna ute i landskapet inte en aning om vem jag är. Ett kort försök att beskriva mig själv är att jag föddes några år efter 40-talets ofredsår och har hunnit bli 63 år. Föddes och växte upp i en bygd där jag fortfarande är bosatt. Mina föräldrar var lantbrukare på en liten gård i Odensåker

Jan-Olof Berglund

som jag övertog och drev som fritidsjordbruk i ett antal år parallellt med utbildning och arbete inom verkstadsbranschen. Jag har formellt ingen högre utbildning men genom årens skiftande skeden lagras en kunskapsbank som vardagligen benämns som erfarenhet. Tycker att den utbildningen står sig hyfsat bra även när det ibland blåser. Försöker för det mesta ha fast mark under fötterna, men vill också gärna ta en vända på obruten mark för att av nyfikenhet få veta vad som kan finnas där.

Inom hembygdsrörelsen är Odensåkers hembygdsförening min vanliga hemvist. Är sedan fyra år tillbaka verksam i förbundet och har skött hemsidan några fler år.

Jag är också med i redaktionskommittén sedan några år. Men, till sanningen att säga, hade jag ingen ambition eller ens tanke på att bli ordförande, det bara blev så. En av anledningarna till att vara engagerad har genom åren varit att få möta många olika personligheter i olika åldrar som vanligen möts på ett enkelt och otvunget sätt. Detta är också väsentligt för hembygdsrörelsen att fortsättningsvis slå vakt om, möjligheten att ge människor möjlighet att mötas och trivas i en allt mer hektisk tid med många ”måsten”.

Jag har medvetet utelämnat ord om vårens händelser, företrädaren Eva Bergström Hyenstrands bortgång. Även kommentarer om årsstämman hoppar jag över eftersom båda händelserna belyses på annan plats i detta nummer.

*Jan-Olof Berglund
Förbundsordförande*

Visdomsord från Istorp

Enget vär hindrar me, um ja vell.

Vilda Varaslätten slagfält för halmhack

Den bördiga Varaslätten bar nya skördar för hundra år sedan. Ur den styva leran spirade industrialismen, och naturligtvis var det jordbruksredskap som producerades i det slättens Gnosjö som på kartan kallas Kvänum. Byasmedjorna växte och påhittiga bondpojkar byggde fläktar som blåste liv i företagsamheten.

Varaslätten, platt som en lerpannkaka inklämd mellan plåtbergen, var Sveriges kornbod, eller om det borde heta havrebod. Antalet sysselsatta inom jordbruket var rekordhögt, men snart kunde inte de ofta rätt små gårdarna försörja alla. Efter som bönderna var vana att lösa problemen själva, först i gårdssmedjorna och senare i byasmedjor, var det naturligt att fortsätta på den linjen. Det växte fram små hemmaindustrier inriktade på jordbruket i lediga lokaler, inte sällan nedlagda mejerier.

Stationssamhällen

Industriboomen i Kvänumsbygden var stark, men har inte uppmärksamrats ordentligt förrän nu av Lars Nyström i boken En industrialisering efter industrialiseringen. Industrialiseringsprocesser på landsbygden i västra Sverige under efterkrigstiden (Gidlunds), som ägnar stort utrymme åt Kvänumsbygden.

Här handlar det mycket om efterkrigstiden, men industrialiseringen började tidigare. Och länge var det jordbruket som var kund, lämpligt för dessa lokala fabriker som ibland rentav hade gården kvar vid sidan om. Inte minst växte industrierna upp vid stationssamhällena utmed Västgötabanan, Öttum, Kvänum, Tråvad och Emtunga. Några blev snabbt stora som Kjällströms i Kvänum och Grönbergs i Öttum. Det är främst detta område boken handlar om, men jordbruksindustrier fanns på många håll. I min barndomsbygd, Arentorp, jobbade många av kompisarnas föräldrar på Bröderna Larssons tröskverksfabrik.

Härmade efter

De många företagen som siktade på jordbruket medförde förstås problem. Man gjorde som förr i smedjan, hittade man något bra så härmade man efter. Men det fungerar ju inte med patentlagar. Så det kunde bli lite av vilda västern med dueller om vem som varit först med nyheterna. Striden stod het kring halmhacken, en anordning för att förenkla hanteringen av halmen efter skördeträskorna.

Jordbruk och industri samsas på skyltarna som välkomnar till Kvänum.

Men visst växte det fram andra företag också, här satsades på kök, tvättmaskiner och kosmetika. Ofta även där utifrån egna behov, Karl-Erik Andersson med Junga tvättmaskiner byggde sin första maskin för att underlätta mammas arbete med tvätten. Och när mamma blev så nöjd så tyckte hon att andra mammor skulle få samma chans. Så kan en stor industri växa fram.

Senare års ekonomiska oro har ställt till det även här med nedläggningar och arbetslöshet som följd. Inte minst verkar det vara problem när företagen blir internationella.

Men länge var det bondebygdens egna idéer, egna pengar och egen arbetskraft som fick detta Västergötlands Gnosjö att blomstra.

Hans Menzing

Temanummer om skogen

Västgötabygden nummer 5 2013 kommer att ha skogen som temanummer. Vill Du vara med och berätta så hör av dig. Kanske minns du hur det var före motorsågens intåg. Har Du gamla bilder är det också värdefullt. Hör av dig före den 1 augusti. Sänd materialet till vbn.red@tele2.se eller som vanligt brev till Leif Brunnegård, Asklanda Ekehagen, 447 93 Vårgårda. Telefon 0322 - 66 10 26.

En bit av Emelies Vänga

Under några veckor i mars var det en liten annorlunda fotoutställning i Vänga kvarn, som ligger mellan Vårgårda och Fristad. Det var Emelie Enochsson, tjuugoårig vängatjej, som med ett knippe vackra foton visade upp en bit av sin hemsöcken Vänga.

Emelie gick tredje året på Ljud och Bildskolan, och hon läste foto i tvåan, i år har hon läst journalistik, men valde att koncentrera sig på foto i sitt projektarbete för det är det hon tycker är roligast. Vid en samling i missionskyrkan pratade man om att dokumentera bygden. Det var speciellt aktuellt eftersom missionsförsamlingen var på gång att sälja missionskyrkan.

Då fick hon idén till sitt projektarbete. På väggarna i Vänga kvarn fick man träffa på olika vyer som hon fastnat för. Hon har varit och hälsat på några vänner som hon fascinerats över. För cirka 20 år sedan gick mamma Lisbeth runt i Vänga och fotograferade hus och folk. Nu har Emelie börjat gå i mammas fotspår och hon gav prov på några ställen där man kunde se hur det såg ut för 20 år sedan och hur det ser ut i dag. Till sommaren skall jag se till att alla hus blir fotade, berättade Emelie. Hon kunde glädja sig över många besökare och hon har fått mycket uppmuntran.

Leif Brunnegård

Bygden förändras. Emelie har börjat fota alla hus i Vänga. Hennes mamma gjorde samma sak för 20 år sedan. Det blir en fin dokumentation över hur Vänga ändrat utseende.

Har Du gamla protokoll i byrålådan?

För en tid sedan fick en arbetsgrupp i uppgift av förbundsstyrelsen att kolla upp förbundets arkiv.

Gruppen har besökt Skaraborgs föreningsarkiv i Lidköping. Det verkar som en del material som borde finnas där saknas, berättar Birgit Carlsson som ingår i gruppen, Nu vill dom ha lite hjälp.

Har Du själv varit förtroendevald i förbundet eller har någon anhörig som kan ha gamla protokoll eller antecknar liggande där hemma i byrålådan?

Om Du hittar något som Du tror kan vara av intresse kan Du kontakta Eva Mann på kansliet i Vara 0512-10550 eller Birgit Carlsson i Istorp, 070-620 66 66.

*Text Leif Brunnegård
Teckning Börje Brorson*

Sjötofta, ett maktcentrum?

När man kommer till Sjötofta, blir man imponerad av ett mäktigt domarringsgravfält inte långt från kyrkan. Domarringarnas storlek och antal tyder på att det varit en bygd av betydelse. Den ligger i dalgången till en å i Ätrans vattensystem, i dag kallad Kalvån, och troligen gick en väg i denna dalgång.

Den tidigare biskopen i Karlstad Bengt Wadensjö, som är född i Sjötofta, har intresserat sig för sin barndoms trakt och dess historia. Socknen har tidigare ända fram till 1500-talet kallats Skäggetofta. År 1270 byter kung Valdemar, son till Birger Jarl, till sig en gård i Småland av ”den gode herr Arvid Skaghi” i gengäld mot noga angiven skattebefrielse för Arvid Skaghi, hans mor och bror, som tydligen var stora jordägare i Sjötofta. Wadensjö vill ta reda på mer om bygdens utveckling från sen järnålder

Domarringsfältet i Sjötofta.

der och framåt. Kanske finns det rester av den första kyrkan. Var det en gårdskyrka tillhörande en stormansätt? Tillsammans med representanter för bygden söker han medel för att göra en georadarundersökning bland annat på gårdens Stommens ägor vid Stomsjön. Gårdar med namnet Stommen var under medeltiden prästernas och kyrkans egendom.

Den 25 februari 2013 hölls ett informationsmöte om projektet i Tranemo kommunhus. Det skulle vara intressant om detta projekt kunde kasta ljus över de gåtfulla domarringarna och deras funktion samt ättesamhällets utveckling mot centralmakt i tidig medeltid.

Text Ann-Britt Boman

Foto Bernt Bertilsson

Åsa-Nisse hade kanske västgötagener

De flesta av oss som nått mogen ålder har säkert sett Åsa-Nisse och hans vänner på film och TV. Vem som skrivit manuset har jag inte funderat på så mycket, men en smålänning var jag ganska säker på att det är. I början av februari 2012 fick jag tips om att läsa tidningen Kvällstunden, det handlar om Åsa-Nisse och Eskil Kylin.

Eskil Kylin, en Ornungaättling

Eskil Kylin har växt upp på gården Kyrkebol, den gård som idag är Svältornas Fornminnesförenings museigård. Han var född 1889 som nummer åtta av tio syskon. Eskil utbildade sig till läkare och avancerade till överläkare på sjukhuset i Jönköping. Eskil har skrivit små berättelser med anknytning till Ornunga. I vissa fall flödar förmodligen fantasin, så kanske är det inte så konstigt om han har ett finger med i texterna om Åsa-Nisse.

Klipp ur Kvällstunden

Fredagen den 1 februari 2012 hade Kvällstunden en artikel med rubriken Åsa-Nisse visar åter vägen till Knohult. Artikeln handlar om att man spelat in en ny Åsa-Nissefilm, man ger lite bakgrund både till de nya och till de gamla filmerna. Ett par avsnitt i artikeln är speciellt intressanta för oss i Ornunga med omnejd.

I förtexterna till de äldre filmerna står att de bygger

på historier av Stig Cederholm. Men det blev en del rättsliga processer. Det skulle i stället vara överläkaren Eskil Kylin, som för länge sedan hade varit jaktkamrat till Stig Cederholms pappa.

Sanningen är nog den att det var Cederholm som gjorde Nisse på Åsen känd, men att han stulit/lånat en hel del från Kylin's verklighetsbaserade jakthistorier. Sanningen är att Stig Cederholms far ingick i ett jaktlag, som leddes av just överläkaren Kylin.

År 1971 berättade Stig Cederholm för Aftonbladet: - Femton år gammal följde jag min far och hans jaktkamrater ut i skogarna och då träffade vi på Nisse på Åsen och hans glada gäng.

Kylin gav redan 1934 under pseudonymen Erik på Moatorpet ut novellsamlingen Jaktberättelser framför törebrasan.

Men ingen kan ta ifrån Cederholm att han sammanlagt totade ihop över 1.200 historier.

Nog är det festligt att Åsa-Nisse, Knohultarn och handlaren Sjökvist kan ha en gemensam beröringspunkt med vår museigård.

Leif Brunnegård

Källa:

Tidningen Kvällstunden

Bloggen <http://josephzohn.blogspot.com>

De tre festgeneralerna Nils-Olof Lundgren, 1941-1949, Allan Rust, 1950-1967 och längst till höger Helge Gustafsson, 1968-1974. Nummer tre från vänster är Nils Persson, folkskollärare i Gräfsnäs från 1935. 1937 startade han en simskola i Gräfsnäs. Under alla år var han programledare och speaker. Affischerna från alla Simningens Dag är bevarade. Bild från Helge Gustafsson.

Simningens Dag i Gräfsnäs slottspark

Den 13 juli 1941 anordnade Gräfsnäs Idrottsförening den första Simningens Dag. Det utvecklades efter hand till Västsveriges största folkfest med omkring 12 000 besökare 1953. 1941 fanns bland annat konstsimm, simhopp och Antennmästerskap i lagsimm på programmet. Från alla håll cyklade man till Gräfsnäs. Under flera år sattes det in extratåg på Västgötabanan från Skara och Göteborg, vissa år med underhållning på tågen. Dessutom gick extrabussar från olika platser.

Den legendariske Albin Ahrenberg och senare Ostermans Aero landade på sjön Anten med sina sjöflygplan och många gjorde sin första flygtur. Världens minsta ubåt förevisades.

Rekordåret 1953 kom Lapp-Lisa och dottern Siv och redan klockan 11.00 hade 4 000 personer samlats i slottsparken. Senare på dagen kom Karin Juel och Folke Olhagen.

Andra kända namn som uppträdde på Simningens Dag var Margareta Kjellberg, Åke Söderblom, Povel Ramel, Martin Ljung, Bertil Perrolf, Harmony Sisters, Sickan Carlsson, Carl Gustaf Lindstedt, Lennart Hy-

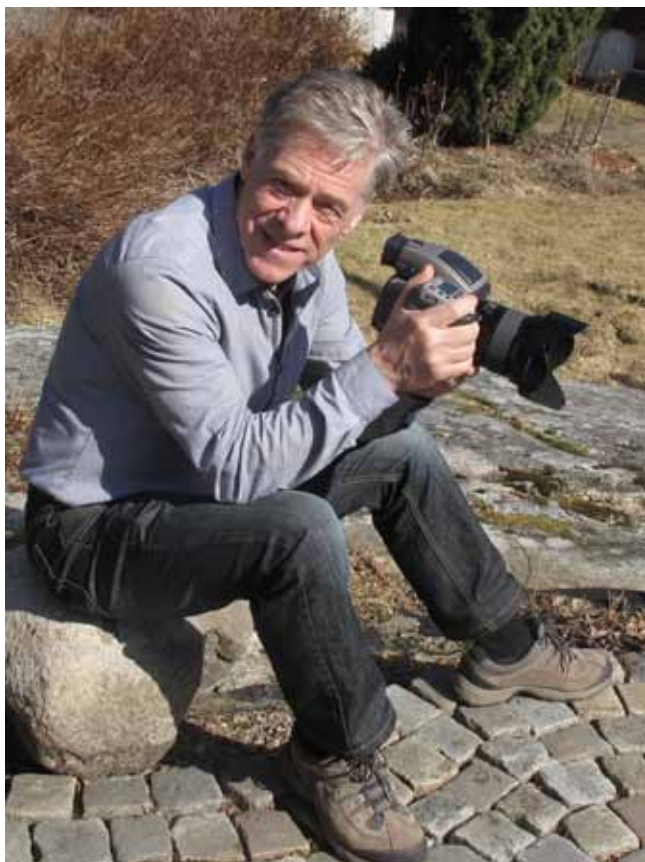
land, Ingeborg Nyberg, Charlie Norman, Lasse Lönn Dahl, Lill-Babs, Monkeys, Göingeflickorna, Stig Grybe, Thore Skogman, Artur Erikson, Sven Ingvars, Owe Törnqvist, Anna-Lena Löfgren, Carl Anton, Snoddas, Sten-Åke Cederhök, Lasse Holmqvist, Jan Sparring, Svenne och Lotta, Eva Rydberg, Family Four, Bosse Larsson, Eva Roos, Laila Westersund och Lasse Dahlqvist.

När Simningens Dag startade fanns inte TV. Man lyssnade på de olika artisterna i radio och ville gärna se och höra dem på samma gång. Men så kom TV-åldern. Folk kunde se och höra sina favoriter hemma i soffan. Då sjönk publiksiffrorna och 1974 hade man den sista festen.

Simningens Dag var hela bygdens angelägenhet. Utan den stora uppslutningen av frivilliga hade Simningens Dag aldrig gått att genomföra. Det fanns en arbetslista med omkring 150 personer och var och en fick ett kort med tilldelad uppgift.

*Bo Björklund
Älvängen*

Tore Hagman mycket mer än naturfotograf

Två följeslagare. Tore Hagman och hans följeslagare Hasselbladskameran.

I det här numret heter profilen Tore Hagman. De flesta av oss känner Tore Hagman som den skicklige naturfotografen som ser så mycket mer ute i naturen än vad vi andra gör. Har man dessutom haft förmånen att lyssna till honom när han visar sina bilder, då vet man också att han är en mycket god berättare. Att sitta ner med Tore och ställa frågor och lyssna är fascinerande.

Vem är Tore Hagman

Jag är född 1952 i Vårgårda och växte upp mitt inne i samhället. Jag brukar säga att jag är halvblod, mamma är norska och pappa är svensk. Min morfar var lite konstintresserad och jag kände väl också av det en del. När det var dags att välja linje på högstadiet berättade jag för yrkesvalsläraren om mitt konstintresse, men han kunde inte komma på någon passande utbildning som jag kunde leva på annat än yrkesmålare, så jag gick en

4-årig utbildning i Borås. Så småningom fick jag anställning på en målarfirma, men jag tyckte inte jag fick tid över för mitt fotointresse, så jag beslöt mig för att starta eget. Jag trodde att jag skulle kunna disponera min tid som jag ville, men jag fick så mycket att göra så jag fick ingen fritid alls.

Efter några år som yrkesmålare upptäckte jag att jag inte tålde vissa färger och lösningsmedel. En läkare rådde mig att byta yrke om jag ville ha ett drägligt liv. 1982 satte jag definitivt stopp för ett yrkesliv som målare. Nu skulle jag kolla om min hobby kunde bli mitt yrke. Trots allt hade jag hunnit med att bli lite kändis som naturfotograf och i samma veva som jag slutade som målare fick jag två uppdrag, dels att skriva naturreportage i Borås Tidning och dels att medverka i den största fototidningen, som hette Aktuell Fotografi.

Du lär vara Hasselbladare

Jag tillhör den generationen då alla grabbar gjorde lumpen. Jag blev uttagen till kock på en jagare med placering i Karlskrona. Det var inte min grej. Jag försökte byta, men fick nej. När jag begärde förflyttning till Göteborg blev det ja. Detta betydde oerhört mycket för mitt fortsatta liv. På det logement som jag först hamnade, fanns en kille som gjort sin militärtjänst som fotograf, han var nu färdig med sin tjänst. Försök att få efterträda mig, fick jag som råd av honom. Jag kanske inte övertygade cheferna fullt ut när jag redogjorde för mina kvalifikationer, men det blev en provtjänstgöring och då skötte jag mig tydligen. Jag blev antagen. Nu

fick jag använda verkligt fina kameror. Men inte nog med det, jag fick låna med mig kameror hem. Till och med så fina kameror som Leica och Hasselbladare.

Profilen

När köpte Du din första kamera?

Jag var 13 år. Kameran var en Practica Nova och kostade 395 kr. Efter några år bytte jag upp mig några snäpp. Under min militärtjänst blev jag förälskad i Hasselblads kameror, formatet 6x6 cm blev jag förtjust i. Och efter lumpen började jag leta efter en begagnad Hasselbladare, Jag hittade en för 1 600 kronor och den blev min. Sedan dess är det Hasselblad som gäller vid kameraköp.

Hur kom Du på att bli naturfotograf?

Mina föräldrar var naturintresserad så där finns väl

grunden. 1966 var jag med och startade Fältbiologerna i Vårgårda och något år senare Naturskyddsföreningen. Jag var den yngste medlemmen och ibland kändes det lite jobbigt. I dom här sammanhangen blev jag kompis med Åke Carlsson i Siene. Han lärde mig mycket om naturen. Genom Åke fick jag också lära känna Gunnar Arnborg. Genom åren har jag haft förmånen att jobba mycket tillsammans med Gunnar och Åke. Det har varit oerhört stimulerande samarbete.

År 1988 fick jag åka med Gunnar Arnborg till Naturskyddsföreningens riksstämman i Stockholm. Då kom Stefan Edman fram till mig och frågade om jag ville hjälpa honom med bilder till en bok han höll på med. Det blev ja direkt och boken heter Solvarv. Samarbetet med Stefan har också fortsatt.

Fotoklubben

Även i Vårgårda Fotoklubb var jag den yngste medlemmen. Mina kamrater i klubben har betytt mycket för min utveckling. En av dem som betytt mest är Olle Atterbring. Han lärde mig att jobba i mörkrummet. Det gör man ju inte längre, men det var en speciell känsla som jag på sätt och vis kan sakna idag.

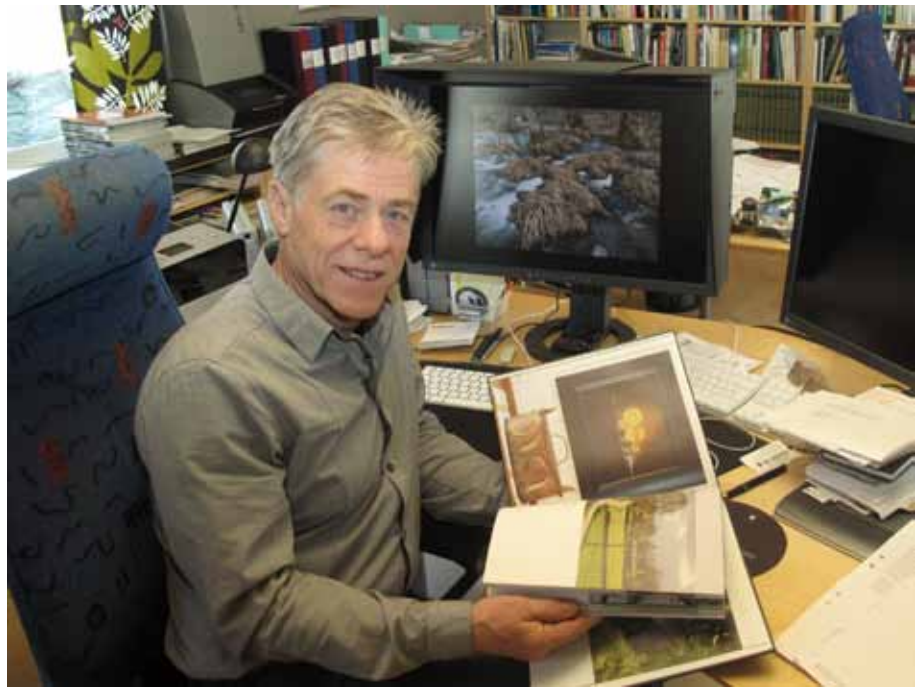
I fotoklubben fick jag vara med i olika fototävlingar och jag minns den första fototävlingen jag vann, temat var Huset. Hur bilden såg ut minns jag inte.

Hur många böcker har Du gett ut?

Det beror på hur man räknar. Min första bok gav jag ut 1977. Den heter Bilder från skog, sjö och myr. Om jag minns rätt var tryckkostnaden 15 000 kronor, mycket pengar. Mina föräldrar var bussiga och ställde upp med ett lån på det som inte fanns på min bankbok. Till min stora glädje lyckades jag sälja så många böcker att det faktiskt blev ett litet överskott.

Jag har varit med om att ge ut ett 30-tal böcker, de flesta är ett lagarbete där jag är fotografen och andra skriver texterna. Det känns tryggt att jobba så. En del av böckerna har blivit verkliga storsäljare och gett oss möjligheter att leva på vårt jobb och att utveckla våra företag.

Att göra en bok tar tid, många år. Det första större projektet tipsade Åke Carlsson mig om. En bok som hade arbetsnamnet Betesmarker, men när den var klar blev titeln Mulens marker. Det tog fem år 1982-1987 från starten i en hage i Siene där jag träffade Gunnar

Förbättra inte förvanska. För Tore Hagman innebär bildbehandling att han förbättrar en bild inte förvanskar.

Arnborg och Åke Carlsson, till boken kom från tryckeriet. Av svenska folket blev den framröstad som en av 1900-talets viktigaste böcker. Ett spännande projekt håller Åke Carlsson och jag på med nu. Vi återvänder till "brottsplatsen" efter 25 år. Det handlar om bilderna i boken Mulens marker.

Under 2012 återvände vi och tog nya bilder på exakt samma ställe som då, (se sidan 18).

Boken Västkust är den bok som sålts mest, 70 000 exemplar, det kommer nog att vara mitt rekord.

Naturfotograf eller?

Jovisst är jag naturfotograf. Men jag förstår Din fråga. När jag började fotografera var det djur och landskap som gällde. Men allt efter vad tiden gick insåg jag hur väsentlig människan är i sammanhanget. Många av de människor som Du kan se på mina bilder är enkla människor som levde ett liv så rätt som tänkas kan, om vi tänker på miljön. Många av dem blev med tiden mina personliga vänner som gav mig mycket visdom. En del av dem fick jag en sådan relation till, att för mig var det viktigt att få följa dem till den sista vilan. Jag är glad över att jag fotograferade dessa människor. Älgar och tranor ser likadana ut idag som för 25 år sedan, men den typ av människor som jag fotade då, de finns inte idag.

Säger en bild mer än tusen ord?

Det är ett uttryck som man ofta hör, men jag tycker det är en sanning med modifikation. Ibland kanske det är rätt, men om Du ser i de böcker jag varit med och utformat upptäcker Du att en bild ofta blir mycket bättre när

den finns med i ett textsammanhang. Jag upplever det också så när jag visar mina bilder. Då kan jag med ord hjälpa mina åhörare att upptäcka små guldkorn i bilden som de annars kan gå lite för fort förbi. Gunnar Arnborg och Stefan har varit goda inspiratörer som föredragshållare

När bytte Du den analoga kameran till en digital?

Det definitiva genombrottet kom 2005 när jag började jobba med boken om Göteborg, Staden vid havet. Den boken är en trendbrytare för mig även i ett annat avseende. Naturfotografen Tore Hagman fick en förfrågan att göra en bok om storstaden. Vilken utmaning. Jag tackade naturligtvis ja, men det blev några sömnlösa nätter innan jag kunde strukturera upp arbetet. Jag började fotografera Göteborg 2005 och 2008 kom boken ut.

Förr bildbehandlade Du i mörkrummet, nu sitter Du vid datorn.

Ja, jobbet i mörkrummet kan man också kalla bildbehandling, men det var ju inte så mycket man kunde påverka. Bildbehandling i datorn ger oanade möjligheter. Personligen tycker jag att man skall förbättra en bild inte förvanska den. När jag håller på med kameran skall jag ha som mål att bilden skall vara så perfekt det går. Jag vill inte gärna beskära en bild, den biten skall jag klara av med kameran. Men att kunna rätta till färgnyanser, lätta upp skuggor och justera högdagrar det tycker jag är jättebra. Jag sparar nästan alla bilder, man vet aldrig, dom kan passa in i ett annat sammanhang än det jag håller på med just då.

Tre korta frågor

Vem är Din förebild som fotograf? Vilken är Din bästa

Mest publicerad. Den här bilden som är tagen i närheten av Åreskutan i Jämtland är Tores mest publicerade bild.

bild? Och ett gott råd till oss amatörer.

Min förebild heter Sune Jonsson, fotograf på Västerbottens museum. Jag har ingen bild som jag tycker är den bästa, men en bild från Jämtland är den mest publicerade av mina bilder. Det goda rådet jag vill ge är det jag själv fick som tonåring i Vårgårda Fotoklubb och det lyder Gå närmare Ditt motiv!

Leif Brunnegård

Mulens marker minskar snabbt

För ett halvsekel sedan var den svenska landsbygden full av ljusa, öppna marker fulla av blommor på vår och sommar. Något enstaka träd och en del buskar gav liv åt bilden, och vi var väl många som lät lura oss att detta var natur när den var som svenskast. Men dessa marker var inte naturliga, de hade skapats under sekler av odlare och deras djur. Så när betet minskade alltmer så mörknade det i markerna.

Mulens marker

Ingen missar kalhygget, det uppstår från ena dagen

till den andra, men när marker växer igen smyger sig förvandlingen på och det dröjer innan man märker det. Åke Carlsson i Siene och Tore Hagman, Vårgårda, har insett det och slår larm om landskapets förvandling. Oftast till det sämre.

För 25 år sedan gav de ut boken Mulens marker tillsammans med Gunnar Arnborg, en hyllning till de kulturhistoriskt så värdefulla betesmarkerna, för att inte tala om hur vackra de ofta är. Nu har de gett sig ut för att kontrollera hur landskapet ser ut 25 år senare. Det

28 augusti 1984 kunde man se denna idylliska väg med stenmurar och betade marker i Skår i Gökhem socken.

14 augusti 2012 såg det så här ut, det vill säga man ser inget av det gamla landskapet.

skall bli en bok så småningom men redan nu kan du på nätet ta del av Tores bilder då och nu och Åkes kommentarer i text om du söker på mulensmarker.se.

Växer igen

De har besökt hundratals platser och försökt ta nya bilder på exakt samma ställe. Det är inte så lätt, ibland är landskapet helt förvandlat. Trots miljöstöd har betet upphört i kanske en tredjedel av de marker som dokumenterades på 80-talet. Dessutom är ofta betestrycket så lågt att vissa marker överges helt och arealen grässvål minskar genom att träd och buskar breder ut sig på grund av dålig röjning.

Redan av bilderna kan man ofta se förändringarna, men Åke Carlsson pekar på att allt inte är bra bara för att det kanske ser ut så. Korna får alltmer utskottsutfodring och detta bidrar till att förstöra grässvålen och minska artrikedomen och blomsterprakten. De får foder i ladugården och gödslar ute i betesmarkerna där nässlor och skräppor tar över alltmer. Vidare har ljun-

Helt naturligt

en till stor del försvunnit från betesmarkerna eftersom den ofta utsätts för hårdare bete än vad den tål.

Skall bli bok

Allt är inte elände, det går att finna marker som klarat sig bra och åldrats i skönhet.

Tack vare sockenförteckningar och alfabetiskt register är det lätt att leta fram just de områden man är intresserad av. Flest exempel kommer från forna Älvsborg men även vi skaraborgare hittar åtskilligt från våra bygder.

Ett av de tydligaste exemplen på igenväxningen kommer från vårt håll, det visar bilderna från Gökhem. Redan 2005 var området starkt förvandlat och sommaren 2012 såg man inget av det gamla landskapet.

Tore Hagman och Åke Carlsson har ett betydligt större bildmaterial än i boken och på hemsidan. Så småningom skall det nya materialet presenteras i en bok.

*Text Hans Menzing
Foto Tore Hagman*

Agrar historia i Västra Götaland

Astrid Bäckman, antikvarie på Västarvet, har under hösten 2012 hälsat på några av de hembygdsföreningar som varit engagerade i projektet Hus med historia. Under rubriken Tre år och fyrtio miljoner senare ger Astrid en liten bakgrundsfakta och på följande sidor berättar hon vad hon har hört och sett vid sina besök lite runt om i Västra Götaland. För oss som varit engagerade i Hus med historia är häftet intressant för man får veta

hur en del andra föreningar jobbade. Häftet borde finnas med i biblioteket hos alla hembygdsföreningar som har hus att förvalta. Astrids vänner har frikostigt delat med sig av sin kunskap men också om sina upplevelser under tiden man höll på. Jag kommer säkert att använda en del guldkorn i kommande nummer av vår tidning.

Leif Brunnegård

Västgötabygden 3:13

Hallå där...

Inger Widhja

När man hör Inger Widhjas namn förknippar man det ofta med Västergötlands museum i Skara. Många av oss har också lyssnat till henne på någon hembygdsgård när hon berättat om gammaldags seder och bruk. I Västgötabygden nummer tre 2010 var Inger vår profil och då fick vi lära känna henne lite mer. För några veckor sedan ringde jag Inger för att kolla ett par faktauppgifter och då berättade hon, att hon är tjänstledig från jobbet i Skara. Året ut har hon en projektanställning inom Tibro kommun. Det handlar om att samordna åtta föreningar och vidareutveckla verksamheten vid hembygdsgården Balteryd. Det lät intressant så Inger fick några frågor och naturligtvis lite betänketid.

Vill Du berätta lite om projektet

Tibro kommun köpte gården Balteryd 1966. Gården ligger i utkanten av samhället Tibro och ån Tidån rinner stilla nedanför mangårdsbyggnaden. Boningshuset, som är byggt i mitten av 1800- talet, restaurerades tidsenligt för att kommunens invånare och tillresande besökare skulle kunna ta del av kulturarvet.

Kommunen överlät åt Kyrkefalla Hembygds- och Fornminnesförening att disponera gårdens byggnader med tillhörande mark runt boningshus och ekonomibyggnader.

Förutom gården med dess olika byggnader, vilka ligger på ursprunglig plats, finns ett litet hitflyttat skolhus.

Förutom Hembygdsföreningen har ytterligare några föreningar kommit att förlägga sin verksamhet i och vid gårdens byggnader.

Föreningarna anordnade olika aktiviteter var för sig men insåg ganska snart fördelarna med att samarbeta och bildade 2006 en ideell förening som går under namnet Tibro längs Åna där för närvarande sju föreningar ingår förutom Studieförbundet Vuxenskolan:

Kyrkefalla hembygds- och fornminnesförening,

Kyrkefalla-Ransbergs folkdanslag,

Tibro Motorhistoriska förening,

Hjo-Tibro Släktforskarförening,

Tibro Trädgårdsförening,

Tibro Naturskyddsförening samt

Tibro Modellflygklubb.

Som exempel på aktiviteter där deltagare från många av föreningarna ingår kan nämnas rollspelet Tidsresan. Här får elever från årskurs 3 uppleva en dag på gården

Inger Widhja vid dörren in till Balteryds mangårdsbyggnad, ett underbart hus!

och i den gamla skolan som det kunde ha gestaltat sig år 1913.

Ett samarbete med Tibro kommuns SFI-verksamhet har också inletts. Eleverna kommer till hembygdsgården Balteryd och den gamla skolan där de får en inblick i hur livet kunde ha sett ut i deras nya hembygd för ca 100 år sedan.

Det Stora brödbaket är vinterhalvårets stora begivenhet för allmänheten då ca 1500 brödkakor bakas i gårdens vedeldade ugn.

Nationaldagsfirande, midsommarfest, motorhistorisk dag samt ett flertal arrangemang under sommaren anordnas även då allmänheten är välkommen.

Tibro kommun är mycket positivt inställd till denna verksamhet då platsen erbjuder många föreningar en kommunägd hemvist samtidigt som det ger skolorna olika stadier, vuxenutbildning och kommunens invånare och tillresande en kulturhistorisk miljö och upplevelse.

Vad innebär projektet för Dig personligen?

Själv blev jag mycket glad då jag blev tillfrågad om jag kunde tänka mig att arbeta som projektledare för Tibro längs Åna. Både rent yrkesmässigt men också att vara en eftertraktad arbetskraft vid min ålder som närmar sig pensioneringen.

Att genomföra ett sådant här projekt kostar förmodligen pengar. Vet Du hur man löst detta?

En anställd på arbetsförmedlingen fick en idé efter ett besök på friluftsmuseet Jamtli i Östersund. Kontakt togs med Tibro museum och planer började ta form. Planer om att göra hembygdsgården mer levande samtidigt som det kunde bereda arbetstillfällena för arbetslösa i kommunen. Efter en idéskiss 2002 fick föreningarna söka pengar till en förstudie från en av EU:s strukturfonder.

Efter förstudien bildades en arbetsgrupp med representanter ur de olika föreningarna och 2006 bildades den ideella paraplyföreningen Tibro längs Åna. Två arbetslösa anställdes och i studiecirkelform genom Studieförbundet Vuxenskolan syddes kläder upp och rekvisita anskaffades och med Jamtli som förebild startade man upp med rollspel.

När EU-stödet var slut var det svårt att på enbart ideell bas samordna och vidmakthålla den påbörjade verksamheten samt dessutom utveckla. Vid denna tidpunkt hade Leaderområdena skapats och nu kunde Tibro kommun gå in och söka pengar till en projektledare. Detta beviljades och 1 april 2012 började jag mitt arbete med Tibro längs Åna efter att ha fått tjänstledigt från Västergötlands museum. Jag trivs alldeles utmärkt här och har den stora förmånen att få stanna här 2013 ut, Leaderprojekt varar tyvärr inte för evigt.

Vad skall man tänka på innan man bestämmer sig för att gå in i ett sådant här projekt?

Att arbeta med ideella krafter är mycket positivt men man ska vara medveten om att det behövs en opartisk arbetsledare som inte har egna intressen i någon av föreningarna. Projektledaren kan planera och organisera men måste vara noga med att alla medverkande är med på banan och är införstådda med projektets mening och mål.

Är det någon fråga som Du tycker jag borde ställt?

Ja, framtidsplanerna. Tidigare hade man (nästan) enbart verksamhet under årets varma månader och det fanns ett önskemål från kommunens sida att kunna erbjuda aktiviteter under hela året. Vi har börjat med några berättarkvällar vid brasans sken tre gånger per termin, prova-på aktiviteter för alla åldrar där det är mer praktik än teori.

Kommunen har också som önskemål att man på sikt ska kunna visa Tibros agrara historia här i Balteryd medan man visar den industriella utvecklingen på Tibros nya mötesplats Inredia.

Föreningarna erbjuder också verksamhet för barn från åk 4 under sommarlovet's första vecka.

En ambition är att hembygdsgården ska bli en naturlig träffpunkt för alla åldrar. Vi har också påbörjat en kulturstig utmed sträckningen längs Tidån där hembygdsgården är navet. Tanken är att presentera olika intressanta uppgifter, alltifrån sägnen om silverskatten på en viss holme i Tidån till tvättbryggorna som husmödrarna skurade sina mattor på, vattenfabriken och sägnen, simskolan i Tidån och

Förhoppningsvis har Tibro längs Åna under min tid här skapat ett behov i omvärlden och att föreningarna tillsammans ska kunna fortsätta med de påbörjade aktiviteterna och kanske blivit inspirerade till mer gemensam verksamhet som sätter Tibro ännu mer på kartan.

Tack för att Du svarade på mina frågor. Förhoppningsvis har det hjälpt några andra föreningar och kommuner att göra något liknande.

Frågeställare Leif Brunnegård

Foto Elof Johansson

Ljuskalas

Det anses nog inte väluppfostrat att tjuvlyssna på andra människor, men ibland är det intressant. Det händer då och då att vi slinker in på något fik och tar en kopp och bulle, eller något annat gott. För en tid sedan lyssnade jag på ett gäng som satt och funderade på att vi är mycket sämre på ta en fika tillsammans med grannen eller med någon kompis på ett fik. Nu umgås vi med SMS. Så blev det tal om olika slags kalas som var vanliga förr men som

aldrig förekommer idag. Då säger en i gänget att min far berättar om hur det gick till i hans hemsocken när elen kom till byn. När montörerna var färdiga med sitt jobb, då bjöd man in grannarna till ljuskalas. När man satt sig vid det dukade bordet, gick far i huset fram till strömbrytaren och vred om den och så lyste lampan över kaffebordet. Visst var väl det värt att fira.

Leif Brunnegård

Under några vårveckor hade Radio P4 Skaraborg en omröstning om vilket ortsnamn i Skaraborg som är det vackraste. Lyssnarna fick ringa in och ge förslag och så blev det omröstning. Segrare blev falbygdssocken Vårkumla. Segerintervjun fick Vårkumlas Hembygdsförening, Bo Börjesson, stå för. Jag ringde och gratulerade och bad om en liten presentation.

Vårkumla – Skaraborgs vackraste ortsnamn 2013!

Namnet Vårkumla är känt sedan 1382. ”Vår-” tros komma av det fornsvenska ordet vardher, vilket betyder vård eller vakt. ”Kumla” tros syfta på kummel – stenhopar eller högar av stockar, vårdkasar, vilka användes för att varna för fara. Måhända stod man uppe i fornborgen på Mösseberg och såg hur vårdkasarna tändes i söder, slog larm och rustade för strid.

Vårkumla socken ligger i Falköpings kommun. Socken ligger utmed en långsträckt ås på södra Falbygds högländ. I norr reser sig siluetten av Allebergs flacka sydslutning och i söder sänker sig landskapet mot skogen.

År 2007 röstades Vårkumla fram som årets Falbygdssocken av Falbygdsborna. Hembygdsföreningen är en aktiv förening i socknen som arbetar för att bevara fornminnen och intressanta byggnader. Man anordnar även trivselaktiviteter och traditionella fester, till exempel julfest med dans kring granen, kyrkvandring längs kyrkstigen, midsommarfirande vid Gran-Annas stuga, samt olika slättergillen. Föreningen har även en egen hemsida: www.varkumla.se.

Fornminnen

Gånggrifterna på Falbygden är ca 5000 år gamla och i Vårkumla finns inte mindre än sju gånggrifter. De ovanligt tätt placerade ”tvillinggravarna” i Glaskulla i Vårskäl är de mest iögonfallande. Den ena är raserad men är samtidigt en av Västergötlands största, medan den andra än idag avtecknar sin särpräglade profil mot skyn.

Vårkumla kyrka

Vårkumla kyrka ligger vackert belägen på en höjd i den gamla byn. Kyrkans äldsta delar är från 1100-talet och

här finns bland annat rikt dekorerade kryssvalv från 1400-talet, en madonnabild i trä från 1200-talet, ett antal liljestenar samt i vapenhuset en gammal gravhäll med följande runinskriftion: ”Här ligga far och son, de två, Hedin och Enar, de hette så”. Inskriftionen är unik, eftersom den är skriven på vers och har slutrim. Från maj till augusti ringer medlemmar ur föreningen för hand i kyrkklockorna måndag till fredag kl 19.00, samt helgmålsringning hela året. Under sommaren är kyrkan öppen varje dag kl 8.00 till 20.00.

Kyrkstig och pilgrimsled

I socknen finns vackra vandringsleder, inte minst den gamla kyrkstigen som gjorde det möjligt för de boende i Slättäng att ta sig till kyrkan i Vårkumla. Detta är en stig som hembygdsföreningen har vårdat i många år. Idag är kyrkstigen en del av pilgrimsleden i Skaraborg som sträcker sig från Brattelid i Åsarp till Gudhem och Varnhem.

Gran-Annas stuga

Omfamnad av den mörka granskogen ligger en oansenlig stuga med vass- och torvtak samt omålade paneler. Den byggdes troligen på 1700-talet och har fått sitt namn efter textilkonstnärinnan Anna Kajsa Andersson som föddes här 1844, hon hade smeknamnet Gran-Anna. Här samlas man för både den årliga kyrkvandringen, på Kristi Himmelsfärdsdagen, och midsommarfirandet.

*Text Elenor Björnfot
Foto Kristian Jensen*

Källor:

Vårkumlas utvecklingsplan
Kinneveds hembygdsförening
Bengt Wadbring www.Wadbring.com

Inbjudan till skrivardag

I hembygdsrörelsen är dokumentation en viktig uppgift. Vi framställer trycksaker, skrifter och hembygdsböcker av olika slag. Tidigare konferenser omkring detta ämne har varit uppskattade. Välkommen till en studiedag för inspiration och erfarenhetsutbyte på

Fristads folkhögskola lördagen den 14 september 2013!

Program:

9.30 Kaffe och smörgås

10.00 Från röda stugor och husagan till mobiltelefonen och du-reformen - vad vill hembygdsrörelsen förmedla till framtiden och vilka uppgifter har vi i dag?

Hur skriver vi för att skapa intresse för vår verksamhet och det vi vill förmedla?

Leif Brunnegård och Hans Menzing från Västgötabygden, Jan-Olof Berglund, ansvarig för VHF:s hemsida och Monica Svensson från Fristads Folkhögskola ger sina synpunkter ur olika perspektiv.

12.00 Lunch

13.00 Vi har stationer, där vi berättar om vårt arbete med hembygds litteratur eller genom andra media.

Ta med Era alster!

14.30 Kaffe.

Om Du vill ha frågor belysta, så skicka in dem tillsammans med Din anmälan!

Anmälan senast 1 september till

Ann-Britt Boman, Spireavägen 5, 515 35 Fristad, Telefon 033-261921,

Koll på andra. Att få tillfälle att se vad andra föreningar producerar är både nyttigt och roligt.

E-post birgitta.fristad@telia.com

Kursavgift 150 kronor inbetalas till Västergötlands hembygdsförbund, Bankgiro 378-5383

VÄLKOMNA!

Fyra höstmöten i september klockan 7 på kvällen

Välkomna till årets höstmöten mellan hembygdsföreningar och hembygdsförbundet i Västergötland.

Vi hoppas att föreningarna skall känna det lika naturligt, att delta på något av höstmötena, som att delta på årsstämman och hoppas att det kan växa fram en god vana att mötas och utväxla tankar och idéer om vårt gemensamma arbete inom hembygd rörelsen.

Passa på att markera någon av följande platser och dagarna med "upptaget för möte" i din kalender redan nu. Du behöver ju inte ta den plats som ligger närmast där du bor, du själv väljer. Varför inte passa på att göra en utflykt i vårt höstfagra landskap?

Måndagen den 9 september

i Skepplanda, Sockenmagasinet. Bli det många anmälda så finns det större lokaler att tillgå.

Onsdagen den 11

i Rångedala, Bygdegården

Måndagen den 16

i Tibro, Gamla skolan

Onsdagen den 18

i Saleby, Bygdegården

Det kommer att skickas ut inbjudning till föreningarna som vanligt.

Hänt på bögda...

Café Surdegen årets Tämtarevy

ABBA. Att ett nyuppståndet ABBA skulle komma till Tämta var en överraskning.

I år bjöd Tämta hembygdsförening in till den sjätte upplagan av Tämtarevyn. Som vanligt är klubblokalen föreningens Teatersalong, men nu i år i uppfräschat skick. Den första revyn gick av stapeln år 2000. Att man inte har lokalrevy varje år i Tämta beror på att allt är närproducerat. Revygänget består av åtta personer, sex på scenen, en pianist och en ljudgubbe.

Det tar ett år att förbereda en revy får jag veta. I början av 2012 satte gänget sig ner och började spåna och då har vi fantastiskt roligt. Så småningom började det ta form och då började vi skriva manus både texter och musik. I början av hösten satte vi i gång med repetitionerna. Naturligtvis har vi en generalrepetition och då är våra anhöriga publik. I år hade man 13 föreställningar, en fredagsföreställning och två på lördagar. Man har haft nästan 900 personer som sett revyn.

På café

Café Surdegen har som de flesta fikaställen sina stamgäster och vi får möta ett par av dem. I Tämta har stamgästen sin egen kopp som står och väntar i skåpet. Men att vara caféägare är ingen dans på rosor. Dels kan kunderna vara lite envetna men allra mest bekymmer ställer kommunens kontrollanter till med. Kommunens tjänsteman anförtror publiken att han själv gärna skulle ta över caféet. Det tror han sig kunna lösa, men blir blåst av sin egen sekreterare.

I akt nummer två, efter teatersupén bestående av

korv och bröd och en flaska dricka får vi möta den nya caféägaren som har moderna idéer och goda kontakter tack vare sin hemsida. Melodifestivalens Tredje chansen håller på att hamna i Tämta och i provsändningen får vi träffa Roger Pontare, ett nyuppstått ABBA och Anna Book. Men tyvärr blev inte sändningen godkänd av Christer Björkman, så Tredje chansen kom från Malmö.

Revygänget i Tämta har också en bra markpersonal som ser till att det sammanlagt blir en trevlig kväll.

Leif Brunnegård

Om Sankta Helena på årsmöte i Husaby

Utmärkelser. Årsskriftens redaktör Göran Englund, föredragshållaren Ewert Jonsson, diplomerade Rolf Wilson, Hans Menzing från Västergötlands hembygdsförbund, Husaby hembygdsförenings ordförande Sölve Johnsson, avgående styrelseledamoten Eva Jonsdotter Sundberg och diplomerade Jan-Olov Lundqvist.

Reliker från heliga kvinnor och män var för medeltidsmänniskorna det dyrbaraste som fanns. De gjorde att man kom närmare Gud. Om detta kåserade Ewert Jonsson på Husaby hembygdsförenings årsmöte i Husaby hembygdsgård. I ord och bild berättade han om vårt första helgon, Sankta Helena eller Sankta Elin. Hon ska ha slagits ihjäl med svärd då hon var på väg till invigningen av Götene kyrka år 1140. På platsen där hon

mördades bröt en källa fram och flera under skedde där sedan. En bit av Sankta Helenas avhuggna finger förvarades sedan i Götene kyrka och vördades som heligt. Husaby hembygdsförenings ordförande Sölve Johnsson tackade för det intressanta föredraget och överlämnade en bukett blommor.

Utmärkelser

Hans Menzing från Västergötlands hembygdsförbund delade ut diplom för förtjänstfullt arbete i hembygdsrörelsen till Rolf Wilson och Jan Olov Lundqvist. Kjell Gustavsson och Hans Lundbäck var förhindrade att närvara men kommer att få diplomaten vid senare tillfälle.

Eva Jonsdotter Sundberg avgick ur styrelsen och tackades av Sölve Johnsson för de stora insatser hon gjort och gör bland annat med katalogisering av föreningens föremål. Till ny i styrelsen valdes Ann-Marie Fält, Husaby.

Sölve Johnsson tackade alla för allt arbete som läggs ner i de olika kommittéerna. Ett särskilt tack riktades till de som arbetar med kaffeserveringen under sommarerna. Intäkterna från detta är grunden för verksamheten och underhållet av hembygdsgården.

Årsskriften

I samband med årsmötet presenterades årsskriften, den 34:e i ordningen. Ur innehållet kan nämnas glimtar från berättarkvällarna och artiklar om Kroons bussbolag i Kinne-Kleva och Berggrens affär i Husaby.

*Text Göran Englund
Foto Sven Olof Sedström
Husaby*

60-års jubileum för adventsgran i Skölvene

Sedan 1952 har granen rests vid Hembygdstugan, till glädje för passerande. En gammal bok som hittades vid försäljningen av Skölvene Prästgård, visade på den gamla traditionen. För resning av den första granen gjordes insamling i bygden till inköp av ljusslinga. Dåvarande ordförande prosten Karlsson höll i detta. Granen transporterades till platsen med häst och vagn på den tiden, numera används traktor. Som montör av ljusslingan anlätades Sven Johansson, Lyckås. Strömmen till ljusslingan togs från affären som låg nära. Det har alltid varit en angelägenhet för folk i bygden att resa granen. Prosten skulle ta ner granen själv ett år, men att fälla den med belysningen i var inte lyckat, reparation blev nödvändig.

En som deltagit i 55 år är nuvarande ordförande Göran Larsson. Många kom till resningen av årets gran.

*Marianne Johansson
Skölvene*

Tre årsmöten samtidigt

Fint uppdrag. Monica Nyvaller från Västergötlands Hembygdsförbunds styrelse, överlämnade Hedersnål med lagerkrans till Göran Larsson.

Många medlemmar kom när Källunga bjöd in till årsmöte. Norra Säm, Skölvene och Källunga Hembygdsföreningar har haft gemensamt årsmöte. I år stod Källunga Hembygdsförening som värd och bjöd in de andra föreningarna till gemensamt årsmöte i Skölvene Bygdegård.

Kvällen började med filmvisning av Kent Lennartsson. Vi fick se många intressanta filmer bland annat jordgubbsplockning i Finnerödja, ett av Sveriges äldsta flickscoutläger, utställningen i Enköping, film från Sveriges sista smedja och plöjningstävling.

Hedersnål till Göran

Efter filmvisningen delade Monica Nyvaller, ledamot i Västergötlands Hembygdsförbunds styrelse, ut en Hedersnål med lagerkrans till Göran Larsson för hans mångåriga arbete i Skölvene styrelse, 42 år. Han är nu ordförande i Skölvene Hembygdsförening som fyller 85 år i år.

Därefter hade Källunga Hembygdsförening som stod för kvällens värdskap ordnat fika. Efter gemensam underhållning och fika delade hembygdsföreningarna upp sig, för sina enskilda årsmöten.

*Marianne Johansson
Skölvene*

Diplom och vykort i Vara

Jormar Svantesson fick ta emot Västergötlands Hembygdsförbunds diplom överlämnat av förbundets representant Hans Menzing. Bild: Ingemar Lundgren.

Vara hembygdsförenings årsmöte i Församlingshemmet kretsade mycket kring gamla Vara i bilder. Redan inne i lokalen fanns en utställning med bilder av granen, kyrkan, och kvällen avslutades med att Jerker Petersson visade fler bilder ur sin samling vykort över Vara. Han är en mycket flitig gäst i sådana här sammanhang, men hans samling verkar ständigt innehålla nya inslag.

Publiken var fängslad, det var helt klart. Det kom ständigt kommentarer om husen och vilka som bodde där då och nu. Jag hamnade mellan ett par verkliga kännare, Börje Brelid och Roland Strandberg, så jag blev väl orienterad. Just den här formen av ömsesidig dialog är nog mycket värdefull, många nya fakta dök upp under samtalen kring vykorten.

Kvällen inleddes med att en verklig eldsjäl, Jormar Svantesson, belönades med Västergötlands Hembygdsförbunds diplom. Jormar har tillhört styrelsen sedan 1989, mesta tiden som vice ordförande. Under denna tid har han också varit vaktmästare för Bengtssonska spannmålsmagasinet och svarat för tillsyn och underhåll där, liksom han återställt Idas paviljong och sett till

att den hamnar på sin nuvarande plats. Diplomet överlämnades av Hans Menzing från hembygdsförbundets styrelse.

Bengtssonska magasinet figurerade förstås också i verksamhetsberättelsen där det bland annat framgick att där via ett Leaderprojekt skall skapas en utställning kring magasinet, järnvägen och spannmålshanteringen. Man har studerat tegelbrukets historia och tagit på sig att svara för tillsyn av de av elevförbundet ägda byggnaderna vid folkhögskolan.

Vid valen förekom främst omval med ordföranden Bengt Fågelfelt i spetsen. Han kunde dessutom glädja sig åt att årsmötet var välbesökt.

Hans Menzing

Nya tag i Alingsås Hembygdsförening

Samarbete mellan föreningar har blivit en framgångsrik modell för Alingsås Hembygdsförening när man nu söker utveckla sina verksamheter. Över 2 700 besökare noterades föregående säsong på Stampens kvarn i centrala Alingsås och nu har man fått godkänt ett leaderprojekt på hembygdstorpet Dammsjöås över två år 2013-14. Planeringen inför årets säsong är i full gång.

Stampens Kvarn,

290.000:- i nytt leaderprojekt

Torpet Dammsjöås ligger vid vägs ände ca 7 km utanför Alingsås, något bortom byn Maryd. Under slutet av 1700-talet omnämns det som ett torp under byns allmänning. Under 1800-talet blir det ett soldattorp. Efter indelningsverkets upphörande friköps torpet bestående av cirka 18 ha med mest skog. Siste ägaren, Allan Karlsson, testamenterade torpet vid sin död 1987 till Alingsås Friluftsklubb och Alingsås Hembygds-

Gökotta på Dammsjöås.

förening med hälften vardera. Sedan dess har en gemensam kommitté skött torpet väl, men det har blivit få allmänna sammankomster. Torpet är genuint bevarat med mangårdsbyggnad, undantagsstuga, ladugård och några uthus. Ingen ström finns, så detta betyder gott kokkaffe på vedspisen.

Avsikten med leader-projektet från Göteborgs Insjörike är att öka tillgängligheten (förbättra framfartsväg, nya mötes- och parkeringsmöjligheter, skapa vandringsleder), men även ha betesdrift (stängsel för får) och biodling. Vidare vill Hembygdsföreningen bredda verksamheten för att nå nya grupper och fler allmänna möten under sommartid och marknadsföra nya program.

I projektet har man erhållit ekonomiskt bidrag från Hembygdsföreningen och Friluftsklubben samt även från STF Alingsås-Vårgårda, Alingsås kommun Kultur&fritid och Sparbanksstiftelsen Alingsås. Största delen av budgeten är ett EU-bidrag, som kommer att kunna rekvideras efter redovisning och motsvarande grad av ideellt arbete. Varje gjord timma värderas i 175:-. Göteborgs Insjörike heter leader-området som består av Partille, Lerum, Alingsås, Härryda och Mölnåls kommuner och dess beslutande LAG-grupp har nu i mars givit klartecken för det två-åriga projektet.

Nya programdagar ihop med föreningar

Årets sommarprogram omfattar de två traditionella sammankomsterna: "Gökotta med potatissättning" (ägd rum 5 maj) samt "lieslätter" (1 augusti kl 18) med Alingsås lierade grupp. Nyheter med projektet som grund blir:

Söndagen 16 juni, "De vilda blommornas dag" med Naturskyddsföreningen, Onsdagen 19 juni kl 9.30 Vandring till Dammsjöås med STF Alingsås-Vårgårda, Fred 21 juni kl 15 Midsommarfrande med Maryds by, Söndagen 21 juli kl 16 Friluftsmöte med Maryds Missionsförsamling, Lördagen 21 sept kl 10 Hembygdsprogram och säsongsavslutning

Djurägaren Björn Johansson kommer att ha sina får på bete på Dammsjöås, så fort stängselingen av markerna är klara. Betesdriften är ett led att hålla markerna öppna. Lieslätter är för bevarandet av floran och inte minst nattviol som blommar i juni i riklig omfattning. Det är vidare bestämt att starta biodling och sedan får framtiden utvisa om man orkar med fler djurslag.

Förutom dessa öppna sammankomster planeras även en prövning av daglägerverksamhet för ungdomar..

Varje måndag kommer Hembygdsföreningen/Friluftsklubben att ha arbetsdagar för att klara hem projektet och underhåll.

Sven-Åke Mökander

Antikvitetslektion hos västgötar i Växjö

Västgöta gilles i Växjö ålderman Rolf Wenander tackar Bo Knutsson för hans lektion i antikviteter genom att som tack fästa en gillesnål på hans kavajslag.

Västgöta gille i Växjö fick en lektion om antikviteter vid sin årsstämma i april. Antikrundans Bo Knutsson, Vänersborg, med rötter i Berghem, berättade med hjälp av föremål han tagit med från sin antikhandel om vad som bestämmer värdet på dem. Han visade exempelvis en bok som tillhört Gustaf III och som blev värdefull av den anledningen. Just tidigare ägare, ursprung, tillverkare och hemvist har betydelse. De kallas objektets proveniens.

Ett drygt 40-tal personer hade kommit till stämman för att höra Bo Knutsson berätta om antikviteter och de hade också med sig föremål som Bo examinerade. De medförda föremålen blev ganska modest värderade. Det enda som Bo blev extra intresserad av och som han inte vågade värdera var ett föremål som inte hade tagits med, utan som fanns hemma hos en dam som frågade om värdet, och det var en unionsflagga för Sverige och Norge. Den gick på sin tid under beteckningen Sillsal-

laden. Den var troligtvis oanvänd och därmed mycket värdefull, trodde Bo Knutsson, som hälsade flaggägarrinnan välkommen med sin drygrip till någon av Antikrundans inspelningsplatser i sommar.

Gillets styrelse omvaldes och den består av ålder- man Rolf Wenander, biträdande ålder- man Barbro Fel- linger, skrivare Anders Johansson, skattmästare Bert Milling, första ceremonimästare Kerstin Jacobson, an- dra ceremonimästare Inger Hellgren, förste gillesmä- stare Claes Hammarström, andra gillesmästare Anita Kårfalk, arkivarie Eva Rosholm, gesäll och mästerman Stellan Jonasson och gillesheraldiker Lars-Eric Ljung.

Text Rolf Wenander

Foto Anders Johansson

Tre stora projekt avslutade hos Svältorna

Svältornas Fornminnesförening har haft årsmöte. I verksamhetsberättelsen för 2012 framgår att den över hundraåriga föreningen är aktiv på många sätt. Tre stora projekt har slutförts under året, renoveringen av fornstugorna och det treåriga Leader-projektet som har inneburit ett arbete med dokumentation av museets samlingar, det är den del som inneburit fotografering som avslutats. Det tredje stora projektet är utgivning- en av boken Hus och Gårdar i Asklanda och Ornunga socknar 2012 som har slutförts.

Från och med 2012 har föreningen tagit över ansvaret för Nationaldagsfirandet i bygden. En annan ny aktivitet var spelmansstämman i början av augusti. Att tomten kom på besök till ryggåsstugan i början av de- cember var också mycket uppskattat. Det traditionella midsommarfirandet och de följande fem lördagssam- lingarna är mycket uppskattade och samlar ofta stor publik.

En nöjd kassör är ett gott betyg för en förening. Trots stora utgifter för bland annat renoveringen av fornstugorna visade kassarapporten på plus. Det beror på att föreningen fått sponsorpengar från företag, gene- rösa gåvor från Sparbanksstiftelsen, kontanta pennin- gåvor och byggnadsmaterial från enskilda medlemmar. Mycket eget arbete är också värdefullt. En särskild eloge fick de olika serveringsgrupperna som ser till att det blir stora överskott tack vare mycket hembakat.

Förhandlingarna leddes av Thomas Karlsson med Monica Alexandersson som sekreterare.

Efter drygt 20 år som ordförande avgick Marianne Lindh och ersattes av Per-Eric Stjerna. Efter förhand- lingarna fick Marianne Lindh ta emot en blomsterupp- sats. Föreningens vice ordförande Runa Eriksson tack-

Uppvaktning. Marianne Lindh, till höger i bild, fick ta emot en blomsteruppsats av Karl-Erik Rydler under överinseende av Runa Eriksson.

ade för ett mångårigt arbete och framförde önskemålet att Marianne även i fortsättningen skall dela med sig av sitt stora kunnande. Blommorna överlämnades av kassören Karl-Erik Rydler. Även Marianne Johansson, som efter många år lämnade festkommittén, fick i efter- hand ta emot blommor och tack.

Leif Brunnegård

Björketorpbok blir Årets bok?

Styrelsen för Västergötlands Hembygdsförbund har vid sammanträde den 15 april beslutat att till Västergöt- lands bidrag vid korandet av Årets hembygdsbok 2012 utse Skolans Historia i Björketorps kommun. Hindås – Hällingsjö –Rävlanda.

Boken är sammanställd av en studiecirkel anordnad av hembygdsföreningen och Vuxenskolan under led- ning av föreningens sekreterare Dagny Bengtsson, som även svarat för de flesta intervjuerna. Björketorps sock- ens hembygdsförening är utgivare.

På 226 sidor berättas levande och faktarikt om sko- lorna främst under tiden fram till 1971 då Björketorp upphörde som egen kommun för att gå upp i Härryda. Boken är luftigt och inbjudande redigerad och till att öka intresset bidrar mängder av intervjuer med elever, lärare och annan personal. Det blir en människornas berättelse om de egna skolorna.

Till detta kommer ett myller av bilder, de flesta av förbluffande bra kvalitet.

Förra året vann ju Västergötland med boken Södra Ving då och nu. Även i år kommer författarna av den segrande boken att hyllas på bokmässan i Göteborg.

Hans Menzing

Böckersboda byalag blev årets utvecklingsgrupp i Skaraborg

Kjell Karlsson, till vänster, och Hans Lundmark (som är ordförande för Hela Sverige skall leva, Skaraborg). Mellan herrarna syns Ingmarie Skatt som är kassör i byalaget.

På tisdagskvällen var det fest i Böckersboda när byalaget fick utmärkelsen. Ett 50-tal personer hade samlats i byalagets lokal, det nedlagda gamla missionshuset i Böckersboda.

Kvällen inleddes med dragspelsmusik och allsång innan Hans Lundmark, ordförande för Hela Sverige skall Leva, Skaraborg, fick ordet och motiverade varför just Böckersboda byalag utsetts till årets utvecklingsgrupp.

Byalaget har med frejdigt mod och stort engagemang tagit sig an uppgiften att förvalta ortens rika kulturarv. Man har på ett föredömligt sätt lyft fram många intressanta lämningar från hednatid fram till 1900-talet, med en naturlig tyngdpunkt på byggandet av, och trafik på, Göta kanal.

Byalaget har med optimism och framtidstro sett till att Böckersboda by har fått bästa möjliga moderna kommunikation genom utbyggt fibernät för bredband, och man har påverkat de boende i Böckersboda att ta vara på möjligheten att koppla in sig på nätet.

Byalaget har med humor och kreativitet skapat gemenskap och trivsel i byn via aktiviteter för unga och äldre. Man har anordnat "hemska spökvandringar" och "glada sammankomster". Med allsång och stämmingsfull musik på programmet har utombys inbjudits i byalagets gemenskap.

Byalaget har med självkänsla och stolthet påtagit sig rollen som ambassadörer för byn och genomför guidade besök för enskilda och grupper där man kunnigt

och målade beskriver för besökare hur man levde förr, samt givetvis "allt om kanalen, dess slussar och dess fartyg".

Byalaget har med trivsel som ledstjärna byggt upp en sammanhållning som gör att det blivit framgångsrikt, och fortsätter att vara så. Att arbeta, prata, äta, dricka och må gott tillsammans gör att alla ställer upp. Delade problem blir små problem, och små glädjeämnen blir stora glädjeämnen i gemenskapen. Efter att Hans Lundmark överlämnat ett diplom, att sättas upp på väl synlig plats, gratulerades byalaget till utmärkelsen av Lyrestad samhällsförening och Lyrestads sockens hembygdsförening samt av organisationen Leader Norra Skaraborg och hemkommunen Mariestad.

Talespersonen för Böckersboda byalag, Kjell Karlsson, tog tillfället i akt och gav en färgstark beskrivning av sin hemby och hur man arbetar inom byalaget, och han avrundade med att besökare är välkomna till Böckersboda, varefter han inbjöd till gemensam måltid som avrundades med kaffe och tårta.

Böckersboda ligger i norra delen av Mariestads kommun med Lyrestad som närmaste tätort och är granne med turistobjektet Norrqvarn som är tydligt skyltat från väg E 20.

Thomas Molander

Gunnebobok årets vackraste

Den omfattrika och välplanerade boken Gunnebo. Historien, hantverket, trädgårdarna, maten tilldelades diplomerna för 2012 års vackraste Västgötabok när Föreningen för Västgötalitteratur höll årsmöte i Hjo. Boken är på drygt 250 luftiga sidor i stort format och har skrivits av Eva Kewenter och Gunnel Carlson medan

Ralf Turander och Tomas Yeh svarar för de många bilderna. Förlaget heter Arena som glädjande nog slår vakt om den svenska boktryckarkonsten genom att låta trycka boken hos Elanders Fälth & Hässler, Mölnlycke. Gamla akvareller, ritningar och mängder av nya färgbilder skapar en ram som känns passande till ett lustslott med vackra och nyttiga trädgårdar.

Föreningen passade också på att dela ut ett hedersomnämmande till en bok som lyckats med konststycket att förena vetenskaplig skärpa med vackert utförande. Boken är rentav rolig ibland, och ger dessutom intressanta glimtar av livet i Västergötland i tidig medeltid.

Boken behandlar den annars så sorgligt bortglömda yngre västgöotalagen och heter Nytt ljus Över Yngre Västgöotalagen. Den bestickande teorin om en medeltida lagstiftningsprocess. Författare är professor Göran B Nilsson i Lidköping och boken har getts ut av Rätts-historiskt bibliotek.

Författaren Göran B Nilsson fanns på plats men kåserade denna gång om Grönköping – Nils Hasselskogs skapelse. Detta Grönköping brukar ju ibland förknippas med i år 600-årsjubilerande Hjo.

I övrigt förekom förhandlingar med mest omval med ordföranden Johnny Hagberg i spetsen.

Hans Menzing

Läsvärt i korthet

Fristadsbygden 2013. Gammalt och nytt. Redaktionskommitté: Ann-Britt Boman, Inger Ericson, Wiviann Bergsten, Birgit Gustafsson och Olof Stensson. Utgivare: Fristads Hembygdsförening. 60 sidor om bland annat minnen från Majängens skola på 60-talet, skolmuseum i Fristad och mycket om byn med det uråldriga namnet Komlösa. Denna läsvärda skrift innehåller många illustrationer, bland annat vackra kartor.

Billingsbygden 2012. Utgiven av Skövde hembygds-krets. Redaktör: Monika Moberg som även svarar för en stor del av det omväxlande innehållet. 130 sidor om bland annat en eldsjäl i Skultorp, ett medeltida kapell i Horsås och en världsmästare i bågskytte.

Hembygdsföreningen för Horred, Istorp och Öxnevalla. 1963 – 2013. Jubileumsskrift 50 år. 36 sidor med texter och mest färgbilder från föreningens omfattande verksamhet, föreningen utsågs ju till Årets hembygdsförening. Denna jubileumsskrift delades ut till alla hushåll i bygden. En faktarik och inspirerande beskrivning av hembygden.

Tranorna vid Hornborgasjön. Författare: Clas Her-

mansson och Alf Karlsson. Illustrationer: Göran Löfwing plus en lång rad naturfotografer. Utgivare: Hornborgasjöns fältstation. En vacker och lärorik bok på 96 sidor med massor av färgbilder.

Nordkap. Författare: Allan Johansson. Utgivare: Allan Johanssons förlag. 438 sidor. En fortsättning på den historiska romanen Fritt fall och handlar om en Trollhätttefamilj i slutet av 1800-talet med mycket lokalfärg.

Vadsbobygden. Tidskrift för Vadsbo hembygds- och fornminnesförening 2013. 32 sidor om bland annat familjen Bengtsson - Bendz och en barnfotaflickas minnen förmedlade av Viola Hernfjäll.

Västgötogenealog. Tidskrift för Västgöta Genealogiska Förening. Nr 1 mars 2013. Redaktör: Kjerstin Olofsson. Bland annat om Thore Halle en naturvetare från Mullsjö och ett oväntat släktskap med rötter i Bitterna.

LänsfOkus. Tidning från Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Nr 1 2013. 28 sidor om bland annat snickarglädje i Tibro och nya naturreservatet Letebo i Mark.

Svältornas fornminnesförening. Årsskrift 2013, årgång 40. Redaktör: Leif Brunnegård. 42 sidor om bland annat en 40-årig lärargärning i Asklanda, västgötadialekt i England och Stockabo med trumslagare och snöfogde. Tidningen har delats ut till alla hushåll i Asklanda, Landa, Kvinnestad och Ornunga.

Husaby hembygdsförenings årsskrift 2013. Redaktör: Göran Englund. 46 sidor om bl a Sankta Brigida från Irland, planerna att förvandla Sigfridsliden till slätteräng samt massor om verksamheten.

Skolans Historia i Björketorps kommun. Hindås – Hällingsjö – Rävlanda. Materialet insamlat av en studiecirkel i Björketorps sockens hembygdsförening och sammanställt av Dagny Bengtsson. 226 sidor med massor av fakta och ett myller av oftast riktigt bra bilder.

Årsskrift för Ullervad Leksbergs hembygdsförening. Redaktion: Åke Möller och Lars Johansson. 56 sidor om bl a Erik Nykvists bilder medan Åke Möller fortsätter berätta om vattenkraft och vatten verk kring Tidan.

Värsås förr & nu. Socknens historia samt förteckning över torp och gårdar, ägare, brukare och torpare. Forskning och text: Astrid Eliasson och Karl-Gustaf Jonsson. Till detta kommer mängder av bilder från olika håll. En mycket innehållsrik genomgång på drygt 290 sidor i stort format.

Ett tragiskt kvinnoöde i Istorp. Det handlar om änkan Brita Petterdotter. C M Bergstrand har berättat om denna kvinna i boken Livet i Mark på 1800-talet. Nu har Birgit Carlsson i Istorp forskat vidare om Brita som på ett tragiskt sätt tog livet av sina två söner. Birgit har läst handlingar från både rättgångar och från Kronohospitalet i Göteborg.

Hans Menzing

Studiekommittén informerar

Studiekommittén består av:

Ingrid Zackrisson, Tostared 0320-62015

Lena Gustafsson, Vårgårda 0322-627181

Lena Johnsson 0320-87128

Christer Wennerberg, Vuxenskolan 0708553033

Vi träffas fyra gånger per år för att planera vår verksamhet. Mail och telefonkontakter i gruppen mellan träffarna är ett måste för att det ska fungera.

Nu har vi lagt träffarna så att vårt utbud ska komma med i tidningen och nå ut till fler intresserade.

På gång är:

Arkivera mera. Hur får vi ordning på allt? Hur skall vi hitta det vi söker? Vad skall vi bevara och vad skall vi slänga? Teorigenomgång och praktiska övningar med kursledare Liz Gunnarsson, Älvsborgs Föreningsarkiv.

21/9 Folkets Hus, Vänersborg

5/10 Studieförbundet Vuxenskolan Svenljunga

12/10 Odensåkers Hembygdsgård

Samla, vårda och våga visa gamla fotografier.

Olika fotografiska tekniker, vanliga skador på fotografiskt material samt bevarandeåtgärder. Många praktiska exempel varvas med teori och fotohistoria. Kursledare Lennart Andersson, foto- och papperskonservator, Västarvet.

7/9 Vara Folkhögskola

19/10 Rångedala Bygdegård

Samtliga kurser börjar med kaffe kl. 09.00 och beräknas vara slut cirka 15.00.

Kurskostnad 200 kr som faktureras anmälade förening. Anmälan görs till SV Västra Götaland minst en vecka innan utsatt kursdatum till vgregion@sv.se alternativt 0522-65 33 33. Frågor ställs till Christer Wennerberg 0708 - 55 30.

Kursen att bygga en egen hemsida omfattar 4 kvällar. Grundförutsättningen är god datorvana och priset är satt till cirka 700 kr. Intresseanmälan görs till Vuxenskolan 0522-65 33 33 eller vgregion@sv.se. Frågor besvaras av Jan-Olof Berglund, tel 0500-441105, 0708-420453.

Trevlig sommar!

Redaktörsgrupp:

Ann-Britt Boman, sammankallande, Spireavägen 5, 513 35 Fristad, tel 033 - 26 19 21

e-post: birgitta.fristad@telia.com

Leif Brunnegård, Asklanda Ekehagen, 447 93 Vårgårda, tel 0322/66 10 26 e-post: vbn.red@tele2.se

Hans Menzing, ansvarig utgivare, Marumstorget 1, 532 32 Skara, tel 0511/12643,

e-post hans.menzing@telia.com

Övriga i redaktionskommittén:

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3, 54015 Våring, tel 0500-441105, 0708-420453,

e-post: j-o.berglund@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen. tel 0303 - 74 98 78. e-post bo.bjorklund@risveden.com

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmestad, 465 97 Nossebro, tel 0512/531 50, e-post:

frammestad@tagebrolin.se

Birgit Carlsson, Ljungås, 519 91 Istorp,

tel 070-620 66 66, e-post bisido@hotmail.com

Anna Faxgård, Bua Skogsslätt, 511 98 Hyssna, tel 0320 - 397 77, e-post anna.faxgard@telia.com

Monika Moberg, Fältvägen 5 D, 541 77 Skövde.

tel 0500 - 42 52 50. 070-642 56 70,

e-post monika.moberg@blackhornet.se

Curt Magnusson, Aspholmsvägen 32, 441 35 Alingsås, tel 0322-173 77, 070-965 00 86, e-post curt.m@spray.se

Förbundsordförande: Jan-Olof Berglund.

Förbundssekreterare: Monika Moberg

Förbundskassör: Lena Gustafsson, Fötene Östergården, 447 91 Vårgårda, tel 0322 - 62 71 81, 0705 - 32 64 24. e-post lens@sodraharene.se

Kanslist:

Eva Mann, Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 Vara, tel 0512-10550 fax 0512-339 42, bost. 0511-37 03 30,

Bankgiro 378-5383.

Kansliets e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

Svenska dammsugaren 100 år

Uppskattad. Att få en dammsugare var till stor hjälp men var inte självklar i början av 1940-talet.

Modern Volta. Bra sugeffekt, lång räckvidd, teleskoprör som passar både Edwin och en vuxen.

Robotdammsugare av märket Neato.

På Nationalencyklopedins hemsida kan man läsa att tidiga patent till mekaniskt drivna dammsugare beviljades i USA på 1860-talet. Hur dessa drevs vet jag inte. En fungerande elektrisk dammsugare utvecklades av Cecil Booth i Storbritannien 1901. I Sverige lanserades dammsugaren bland annat av Axel Wenner-Gren 1913 med modellen Lux 1.

Den första dammsugaren

som jag själv minns var en Siemens som mina morföräldrar hade. Den påminde om dagens grovdammsugare.

Dammsugaren på den översta bilden var den vanligaste modellen i början av 1940-talet. Den gled på medar och var rund i formen och ett populärt bakverk som påminner om denna dammsugare kallas ju dammsugare.

Ständig utveckling De första dammsugarna var ganska enkla, sugförmågan var inte jämförbar med dagens maskiner, men det var säkert en stor hjälp om man jämför med sopborsten och sopskyffeln. Så småningom fick dammsugaren hjul och utrustades med olika typer av sugmunstycken. För att underlätta arbetet fick de flesta dammsugare teleskoprör och sladdlängden ökade från fem meter till nio meter.

Påslösa dammsugare kom i slutet på 1900-talet. Nu skulle man slippa bekymret med att köpa rätt dammsugarpåse, för det fanns ju hur många typer som helst. I den påslösa dammsugaren fanns en behållare, som när den blev full tog man ur den ur maskinen och tömde i soppåsen. Det har inte blivit någon stor succé.

Centraldammsugaren är en annan variant på dammsugare. Istället för en maskin som finns med i rummet ansluter man slangen i speciella vägguttag och dammet transporteras i en rörledning i väggen till en stor centraldammsugare som är placerad i villans grovutrymme.

Robotdammsugaren. Att dammsuga är väl inget stort nöje för de flesta. Tänk om det kunde gå automatiskt har varit en dröm. Men idag behöver det inte vara en dröm. På den nedre bilden ser Du en robotdammsugare som gör en del av städjobbet när Du inte är hemma eller när Du ligger och sover. Våningen bör ha allt för höga trösklar så det finns fri passage till de olika rummen. Men det är inte alla som uppskattar en robot. Både din katt och din hund kan bli rädda och jag har hört talas om att roboten blivit ihjälbiten av en hund.

Prisjämförelse. Jag har hittat en uppgift från Volta att deras dammsugare 1930 kostade 675 kronor. Omräknat till 2010 års penningvärde blir priset 18 277 kronor. Inte så konstigt att det inte fanns dammsugare i alla familjer.

Leif Brunnegård